

Rev. A. J. ...

10de Aarg.

1879.

18de Bind.

For Hjemmet.

Et Tidsskrift

for

nyttig og underholdende Læsning.

Udgivet af A. Thronsen.

15de Juli — 13de Hefte.

Decorah, Iowa.

Vaa Udgiverens Forlag.

Trykt i den Norske Synodes Bogtrykkeri.

„For Hjemmet“

et Tidsskrift for nyttig og underholdende Læsning,
begyndte med 1879 sin 10de Aargang.

Det indeholder et afvejlende og omhyggelig udvalgt Læsestof, bestaaende af historiske Skildringer, Efterretninger om Opfindelser og Opdagelser, Missionsberetninger, Reisebeskrivelser, Skildringer af Lande og Folk, Dyre- og Planteliv samt

Fortællinger, Digte, Gaader og Blandinger.

Det udkommer med to Aft i Omflag to Gange om Maanedens (15de og 30te) og koster \$2.00 (til Norge og Danmark \$2.50) om Aaret i Forstud. Dermed er ogsaa Portoen betalt. Klubber paa 6 betalte Exemplarer faa det 7de frit. Penge sendes helst i Money Orders, Drafts (helst paa Chicago) eller Registered Letters, da Posterne ikke overalt ere sikre. Nye Subskribenter behage at melde sig snarest muligt.

Adresse: **K. Thronsdjen**, Drawer 14, Decorah, Iowa.

Vil man benytte anden Mands Hjælp til at indsende Penge, da se til, at Vedkommende er paa lidelig.

Denne Aargang kan faaes fra No. 1 (Begyndelsen af 18de Bind).

Ældre Bind af „For Hjemmet“.

11te Bind (1876 I.) er udsolgt.

12te Bind (1876, II.) indeholdende de interessante Fortællinger „Pleiddatteren“ og „De to Blinde“, samt meget andet interessant Læsestof tilsendes portofrit for 60 Cents.

13de Bind (1877, I) indeholdende de fortrinlige Fortællinger „Atpeflovnen“, „Mod Himlen“ (Forfatterindens Ungdomshistorie), „Onkelen fra Amerika“, „En Gut fra Londons Gader“, saavel som flere mindre Fortællinger; den interessante historiske Skildring „Karl den Tolvte i Norge“; henimod 30 andre større og mindre Artikler, adskillige Digte, 15 Gaader og 116 Blandinger tilsendes portofrit for 80 Cents.

14de Bind (1877, II) indeholdende sidste Afdeling af Fortællingen „Mod Himlen“ (Forfatterindens Husliv), Fortællingerne „Oljefjæren“, „Alene“, „En Juleaften paa Saaraas“ samt meget andet fortrinligt Læsestof tilsendes portofrit for 80 Cents, begge disse Bind for \$1.50.

15de Bind (1878, I.) indeholdende 1ste Halvdel af den interessante Skildring „Philip Ashton eller den nye Robinson“, „Martyren i St. Andrews“, „Jacob Flints Reise“, „Arktimedes“, m. m. M., sendes portofrit for \$1.00

16de Bind (1878, II.) indeholdende sidste Halvdel af Fortællingen „Philip Ashton“, „Elisabeth“, en dansk Fortælling, „Stanleys Reise paa Kongoflodens“, „Skovstjernen“ (Missionær Fjellstedts Ungdomshistorie) og meget andet interessant Læsestof, sendes portofrit for \$1.00; begge disse Bind for \$2.00; alle 5 Bind (12—16) portofrit for \$3.50.

Hvert Bind bestaar af 12 Hester og udgjør 384 store Oktavsider, Titelblad og Indholdsregister indbefattet.

Adresse: **K. Thronsdjen**,

Dr. 14, Decorah, Iowa.

For Hjemmet.

Et Tidsskrift for nyttig og underholdende Læsning.

10de Aarg.

15de Juli 1879.

13de Hefte.

„Nun dagligdags er al din Dont“.

(Af Herr. Wergeland).

Nun dagligdags er al din Dont.
Det gjør en Stolt og Nærlynt ondt,
Som eget Liv ei fatter.
Hvor mærkelføst dets Dage dø!
Som Jordan mod den stille Sjø
De hen mod Graven rinde
Foruden Daad og Minde.

Men kom til Jordans taufe Bred
Ei Verdens store Frelser ned?
Sligt Nil og Phrat ei hændte,
Belan! lad Jesus komme selv
Til dine Dages stille Elv!
Hvor godt, om thst de trilled,
Naar de kun bar hans Billed!

Hver Morgen kald ham! Uden Glands
Den rinder ei i Navn som Hans.
I det begynd din Gjerning!
Da har, om uden Bram den er,
Den Storhed nok for ham, der ser
Paa Tingens Mand og Jandre,
Ei paa, hvor den kan tindre.

Hugenotterne som Galeislaver.

(Efter Quarterly Review).

Religionsforfølgelsesernes sørgelige An-
naler danner et Affnit af stedsevarende
Interesse i Menneskelægtens Historie.
Saavel Forfølgernes som Martyrernes
er paa dens Blade aftegnede med friske
og levende Farver. Hos hele den Slave
af Helte, som i forskjellige Lande og til
forskjellige Tider har ofret Livet for Re-
ligionen, finder vi væsentlig de samme
Grundtræk. Forskjellighed i Oprindelse
og Karakter udslættes af den ene store
Lighed: sand og seirende Tro. Engelsk-
mænd og Franskmænd, Hollændere og
Italienerne, Asiatere og Afrikanere have
Tid efter anden gennemgaaet den samme
Fildprøve; de var alle Soldater i den ædle
Armee, der kjempede under Kristendom-
mens store Banner.

De Forfølgelser, som Protestanterne i
Frankrige maatte udholde under Ludvig
den Fjortende, formedelst det Kantiske
Edikts Tilbagekaldelse, ere vistnok i sine
Grundtræk bekjendte for de Fleste af Hi-
storiens Læsere. „Dragonaderne“, hvor-
med Kongen ifølge sin Minister Louvois
og sine jesuitiske Raadgiveres Veiledning
hjemsogte sine uskladelige hugenottiske Un-
derjaatter, vil undsletteligt brændemærke
denne Monarks Regjering. En raa
Soldaterstok, der ei var nogen Kontrol
undergIVEN, blev indkvarteret hos de Fa-
milier, som bekjendte sig til den refor-
merte Tro, og udsatte de Ulykkelige, uden
Hensyn til Alder eller Køn, for den
grusomste, mest skamløse Behandling.
De strengeste Forholdsregler var tagne
for at hindre disse Tyranniets Ofre fra
at redde sig ved Flugt. Grændserne be-
fattes med dobbelte Vagter, Bønderne
rundt omkring havde Befaling til at ar-
restere Flygtningerne, og Soldater var

spredte over Landet paa alle Kanter for at
hindre Noget i at passere Grændsen
uden Pas. Til trods for alle disse For-
holdsregler fandt dog mange af de For-
fulgte Anledning til at flygte og bosætte
sig i fremmede Lande, hvor de og deres
Efterkommere hørte med til de mest an-
seede Borgere. Men en saadan Flugt
lod sig ei iverksætte uden stor Fare; thi
livsvarigt Fangenskab paa Galeierne var
den Straf, som ventede en paagreben
Flygtning, og at leve under denne Bes-
tjættelse maa betegnes som noget ganske
Forsærdeligt. I en Mangfoldighed af
Tilfælde blev det Døden, — ikke en hurtig
Overgang fra Lidelse til Herlighed,
men en langsom Død, Følgen af haardt
Arbejde og slet Behandling. Saaledes
løstes det Slaveri, i hvilket det ulykkelige
Offer havde prøvet næsten ethvert Slags
af de Lidelser, som er mest affkræftende
for den menneskelige Natur: Kulde,
Hunger, Vænter, Bidstefslag og Sygdom,
forenet med en Søkrigs sædvanlige Farer
og Rædsler.

Beskrivelser af andre Arter af For-
følgelse har ofte vaakt vor levende Med-
følelse. Vi har gyft tilbage ved Tanken
paa Pinebænke, Længer og andre Mar-
terinstrumenter, men Galeislaven, hvis
Lidelser kun var lidet kjendt og paaagtet,
pleier ikke at bevæge os til denne Del-
tagelse. Vistnok har man en fjern Fore-
stilling om surt og tungt Arbejde: men
vi tænke os det ikke saadan, som det vir-
kelig var — en Art Martyrdom, mere
skiftet maasse end nogen anden, til at prøve
til det Yderste Menneskets Kræfter og
Udholdenhed.

Interessante Beretninger om de Lidel-
ser, disse „Troens Straffanger“, som de i

Almindelighed kaldtes, havde at bestaa, finde vi i de Memoirer og Fortællinger, som de har efterladt os. Hr. Athanase Coquerel har under Titel af „Troens Straffanger“ udgivet en Samling, der indeholder en god, om end kortfattet Skildring af de Forsølgelses Natur og Udstrækning, der foregik paa Galeierne. Iblant de Papirer, som heri forekommer, findes en Katalog, forfattet efter forskjellige Lister, over de Protestanter, som var dømte til Galeierne i Tidsrummet 1684—1762, med Opgave af Navne og i de fleste Tilfælde ogsaa af Fødested, Alder, Straffetid og dennes Udløb, enten ved Døden eller ved Løsladelse. Heraf kan man uddrage, at et Antal af 1480 er dømte til Galeierne som Forbrydere paa Grund af deres Vedhængen ved den reformerte Tro. Mænd af enhver Alder, Stand og Stilling findes optegnede i disse Lister. Den firtienaarige Yngling, dømt for at have deltaget med sine Forældre i opbyggelige Sammenkomster, findes her sammen med Udvinger paa 70 og derover, hvis Dage hurtigt forfordedes ved den haarde Behandling. Mellem fattige og ringe Medlemmer af den reformerte Kirke, findes Navnene paa 46 Adelsmænd og 10 Riddere af St. Louis's Orden. Ja der findes saadanne Navne, som den lærde Louis de Marolles og flere, fremragende i Dphsning og Dannelse, og som selv i Fængslet hentede Trøst fra sine Studier og Midler til at fortsætte dem. Præster finder man sjelden blandt Galeislaverne, og det har formodentlig sin Grund deri, at deres Dødsdomme kun i enkelte Tilfælde formildedes med den tvivlsomme Benaadning at sendes til Galeierne. Hvad der allermost maa forundre os er, at finde Navnene paa nogle Katholiker, der midt under Forsølgelserne var gaaede over til den

reformerte Tro. En af disse var Jean Bion, Præst paa Galeien La Superbe, som i en gripende Fortælling, udgivet i 1708—9, skildrer de Omstændigheder, som bevægede ham til at prædike den Tro, han engang havde forfulgt.

Han besøgte nemlig engang Skibets Kasterum for at prædike for de ulykkelige, blødende Offere, som ved Bastonade var straffede for ei at have bøiet Kne under Messen; men da han, rystet ved det sørgelige Syn, dog kun horte trøstende, opmuntrende Ord fra deres Læber, smeltede hans Hjerte, og han sølte sig draget til deres Tro. „Deres Blod“, siger han, „talte til mig, og jeg blev Protestant.“

De væsentligste Beretninger om Galeislavernes Liv har man fra Jean Marteilhes Memoirer (d. e. Erindringer), en Bog, som blev udgivet i Rotterdam 1757, og hvis Paalidelighed er hæbet over enhver Tvivl. Den nævnes oftere i samtidige Skrifter, men forekommer nu meget sjelden. Forfatteren er en ung Fransmand, som tilbragte Aarene 1700 til 1713 i Fangenskab paa Galeierne. Denne Lidelseshistorie er fortalt med fængslende Oprigtighed og Frimodighed i en mild, overbærende Mand, der forholder sig til Deltagelse for den stakkels Fange. Foruden den personlige Fortælling giver Marteilhe tillige en fuldstændig og saare interessant Skildring af de franske Galeier, deres Konstruktion og Udrustning, Mandskabets Anordning og Disciplin og Straffangernes Behandlingsmaade. Han fortæller mange gripende Hændelser og fremstiller den menneskelige Natur, snart i dens dybeste Fornedrelse, snart i dens mest oplyste Sjælsstyrke og Hengivenhed. Og alt som man læser, overbevises man om, at disse hdmgye Troesbekendende, der tilbragte Aarrækker under et grueligt Ty-

ranni, hvoraf de ved Udtalelsen af nogle faa Ord naarfømhelst kunde været løste, berettiger dem til en Plads i de hellige Martyrers Række.

„Jeg blev født“, fortæller Marteilhe, „i Bergerac*), en liden By i Provinsen Perigard, i Aaret 1684. Mine Forældre, der horte til Middelflassen og ernærede sig ved Handel, bevarede ved Guds Naade bestandige i den reformerte Troes Grundsætninger, levede i Stillehed uden at forarge Noget, og opdrog sine Børn i den sande Gudsfrugt, advarende dem for den katholske Religions Vilbaserelser.“

Det var i Aaret 1699, at Hertug de la Force, en Fornegter af sine Forfædres Tro, blev sendt til Perigard, hvor han eiede store Godser, for efter kongelig Befaling at ombende Hugenotterne. De Hjælpe midler, han hertil betjente sig af, var af forskjelligt Slags — nemlig fire jesuitiske Fædre og et Regiment Dragoner. De Sidstes skarpe Sverd var vistnok endnu virksomere ved Kjetteriets Undertrykkelse, end de Forstes Prædiken. Der fandtes ingen Grusomhed, som disse forstøvlede Missionærer ikke øvede for at tvinge deres Ofre til at hibaane Messjen og affperge deres Religion i de mest bespottelige Udtryk. Ifke mindre end to ogthve af disse ryggesløse Menneſter blev indkvarterede i Marteilhes Hjem. Faderen blev sendt i Fængsel, to Sønner og to Døtre, der ei var voksne, bragtes i Kloster, og Moderen blev saaledes alene tilbage med denne vilde Bande, der behandlede hende paa den grusomste Maade. Efterat de havde ødelagt og plyndret Alt, hvad der fandtes i Huset, blev den ulykkelige Kvinde slæbt til Hertugen, som med Trudsler og Haardhed bevægede hende til at undertegne Omvendelsesformularen.

*) Dst for Bordeaux.

Det Ulykkes Jean Marteilhe, som dengang var 16 Aar gammel, at redde sig ved Flugten, sammen med en jevnaldrende Kamerat. De anraabte Herren om Bistand og afslagde det Løfte, at holde fast ved den reformerte Tro, selv med Fare for Livet eller Slaveri paa Galeierne, — og hvor hæderligt dette Løfte blev opfyldt, vil det Følgende vise.

Forsynet med en ubetydelig Pengesum naaede de uden Hindringer Paris, hvor de lagde Planer til at fortsætte Rejsen i Haab om at kunne undgaa de franſke Bagters Narvaagenhed og naa Charleroi, der var beskyttet af en hollandsk Garnison. Stor Forsigtighed og Landsnærverelse udkrævedes, indtil de kom indenfor Grændserne af Befrielsens Land, og de var allerede lykkelige og vel ude af Frankrige, da de pludseligt opftræmte, bevægedes til at afvige lidt fra den oprindelige Rejseplan og atter sætte Foden paa franſk Grund ved Byen Mariembourg. En Spion havde imidlertid iagttaget deres Bevægelser og fattet Mistanke til dem, og i Haab om Belønning lod han dem arrestere paa Gæstgivergaarden i Mariembourg og bringe for Stadens Gubernør. Efter et kort Forhør, hvorunder de bekjendte sin Tro, men negtede, at de vilde forlade Frankrige — et Brud paa Sandheden, som Marteilhe senere behreidede sig selv inderligt — blev de førte i Fængsel, og en Kurer affendtes til Paris for at faa fornøden Instrux med Hensyn til Fangernes Behandling. Den lod paa, at de skulde føres for Retten, fordi de havde forbrudt sig mod Lovene ved at nærme sig Grændsen uden Pas. Imidlertid skulde en katholsk Præst bearbejde dem for at bringe dem tilbage til „Kirken Tro“, og hvis dette Ulykkes, havde de Frihed til at vende tilbage til sit Hjem. Den vagthavende Betjent, som

hemmeligt var Protestant, meddelte dem denne Efterretning. „Jeg giver Eder ikke noget Raad“, sagde han, „med Hensyn til, hvad I bør gjøre; Eders egen Samvittighed er den bedste Raadgiver. Alt hvad jeg kan sige er, at Fornegtelse af Eders Tro vil aabne Fængslets Døre, medens I ellers sikkerligen sendes til Galeierne.“

I det de talte ham for hans Belwillie, erklærede de med Bestemthed, at de i Tillid til Guds Bistand og Raade aldrig vilde affige den Tro, der var dem kjærere end selve Livet. Præsten anvendte al sin Kunst for at besnaffe dem; men han fandt dem vel bekjendte med de almindelige Stridssemner, og da han forgjæves fremkom med sine Argumenter, opgav han snart Tanken paa at overbevise dem. Men ved Hjælp af et andet Middel haabede han at rokke deres Beslutning. Han havde nemlig en smuk ung Niece med en anseelig Medgift, og med Udsigt til at ægte hende vilde han lokke Marteilhe til „Omvendelse“. Men han mødte et saa bestemt Afslag, at han strax indberettede til Overigheden, at ethvert Omvendelsesforsøg maatte opgives og Fangerne ansees som „Ugudelige, hjemfaldne Djævelens Herredømme.“ Derefter anlagdes Sag, og Dommen lød paa, at Fangerne, der tilhørte den reformerte Tro og var anlagede for Forsøg paa Rømning, skulde føres til Galeierne paa Livstid. Men inden denne Dom bragtes til Udførelse, maatte den stadfæstes af Parlamentet i Tournay, og derhen blev Fangerne førte, sammenbundne med Reb, indlagte i frygtelige Fængsler i de Byer, hvor de gjorde Holdt, og i det Hele behandlede som Forbrydere af værste Slags.

I Tournay blev atter Fængslet deres Opholdssted, og Domskjendelsen udfattes paa Forestilling af Stedets Præst, der

ønskede Tid til at arbejde paa deres Omvendelse. Hertil anvendte han rigtig nok mere timelige end aandelige Midler, idet han naiede sig med en enkelt Gang under sine Besøg at spørge dem, om de ei var trætte af at lide, og minde dem om, at deres Befrielse afgang af dem selv — „de kunde blot afstaa fra Galvins Bildfarelser“*). Men nu blev deres Tro udfat for en anden og haardere Prøve. I mange Uger holdtes de fængslede uden at faa anden Føde end en liden Portion Brød, der neppe var tilstrækkelig til at vedde dem fra Hungersdøden. „Vi blev saa svage og udtæredede“, siger Marteilhe, „at vi maatte prise os lykkelige, fordi de saa Halmstraa, som tjente os til Leie — raadne og fulde af Utoi — laa tæt ved Døren, gennem hvis Jerngitter vi som andre Hunde modtog vor Føde; thi vi havde neppe aarket at gaa et Skridt for at hente den.“ Midt i denne Glendighed kom der en Dag to andre Fanger ind i samme Celle, ogsaa anlagede som hugenottiske Flygtninger; og de overraskedes ved i dem at gjentfende gamle Bekjendte og Skolekammerater. Disse medbragte Penge og lindrede derved Hungrens Kwaler for sine betrængte Brødre. Men i andre Maader voldte de dem nye Kampe og Prøvelser; thi mindre faste i sine Grundfætninger, havde de beredt sig paa at forlade Frankrige og vilde i et andet Land uden Tvivl vedblevet at være Protestanter, men de havde ei Mod paa Galeierne, og da de havde Valget mellem at vedblive sin Tro under et Liv af Slaveri og Glendighed eller afsværge den og faa sin Frihed tilbage, gav de efter for Fristelsen. De bekjendte sin Svag-

*) Her er der egentlig ikke tænkt paa Galvins virkelige Bildfarelser; i Paterens Dine bestaar Galvins Bildfarelse heri, at han forstærker Pavekirten og dens grobeste Løgne.

hed og græd over den for sine Medfangne, der alvorligt søgte at modarbejde et saadant Forræderi mod Sandheden og bevæge dem til en Udholdenhed lig deres egen, men til ingen Nytte. Den katholske Kirke optog i sit Skjød de to Omvendte, der efter nogle Bannfeligheder bleve løsladte, hvorefter de tog Tjeneste i Kongens Hær og kort efter blev dræbte i et Slag.

Tilfidsst, da ethvert Omvendelsesforsøg havde vist sig frugtesløst, blev Marteilhe og hans Videlsesfælle indkaldte for Parlamentet i Tournay. Nu var det ingenlunde bevisligt, at det havde været de Anklagedes Hensigt at rømme fra Frankrige, og de vidste med stor Dytighed at anføre til sit Forpvar den Omstændighed, at de, efterat have overstredet den franske Grændse, frivillig var vendte tilbage; hertil kom, at en af Dommerne — det sees ei af hvilken Grund — stillede sig paa deres Parti, og Resultatet blev, at Retten fritjendte dem for Forsøg paa Rømning. De ventede nu intet Mindre end niebliffelig Befrielse; men heri blev de bittert stufede. Som Statsfanger maatte deres Frisindelse nemlig stadfæstes af Regjeringen. Man henvendte sig til denne, og efter fjorten Dages Forløb ankom det ulykkelige Reskript fra Statsministeren, Marquis de La Brilliere, der indeholdt kongelig Befaling for, at Jean Marteilhe og Daniel de Gras, der var anholdte ved Grændsen uden Pas, skulde dømmes til Galeierne (!)

Efterat denne Dom var forkyndt for Fangerne blev de ført til Lille, hvor man just var ifærd med at danne en Banded eller „Kjæde“ af Galeislaver for at sende dem videre til deres Bestemmelsessted. Her blev de kastede i et mørkt og stummet Fængsel, hvor ingen Lysstraale skinde hverken Nat eller Dag, og hvor der allerede før var 50 Fanger — Forbry-

dere af værste Slags, der fik Lov til at behandle sine Medfangne efter eget For-godtbefindende. Her var altsaa de stafsels Protestanter ubsatte for at lide Dødt paa alle Maader, indtil de fandt en Ven og Beskytter i en af Fængselsbestyrerne, der gjennem nogle protestantiske Venner nær Bergerac var gjort bekendt med de unge Mænds Skjæbne. Han lagde ved flere Leiligheder sin Velsigelse for Dagen, lettede dem Fængslets Byrder og bevirkede nogle Maaneders Udsættelse, efterat de andre Fanger var affendte til Galeierne. Men dette var kun en midlertidig Frist. Tiden var nu kommen da nok en Afdeling Slaver skulde sendes til Dunkirk, og da man antog, at Betingelserne der var mildere end i Marseille, hvorhen den næste Afdeling skulde sendes, fulgte Marteilhe og hans Ledfager nu med. Ved Ankomsten til Dunkirk blev de skilte ad, og Marteilhe sendt ombord i Galeien „La Heureuse“, som tilligemed fem andre var stationerede i denne Havn.

Hovedstationerne for de franske Galeier var Calais, Marseille og Dunkirk. Det var Stibe af omtrent 150 Fods Længde og 40 Fods Bredde. Paa hver Side af Dækket var der 25 Bænke, hvortil en tung, lang Nare, der roedes af sex Slaver, var fastgjort. Slaverne var med det ene Ben lænkede fast til Bænken. Korsmandskabet ombord paa hver Galei bestod af 300, hvoraf Sjetteparten Thyker, der som Fanger var kjøbt af den franske Regjering. Foruden disse var der omtrent 50 Matroser, der stod for Seiladsen og forresten styrede Skibet, omtrent 100 Soldater og en hel Del Officerer, der havde Kommandoen saavel over Soldaterne som Esfolkene til- ligemed Overoplynet med Fangerne. Enhver Galei havde i Baugen 5 Kanoner fra 18 til 36-Pundinger, og Angrebs-

maaden ligeoverfor andre Skibe bestod i med al Magt at styde Galeiens Forstavn ind i Fiendens Agterstavn og saa, under Afhyring af alle Kanoner, entre med Soldater og Matroser. Denne Maade at føre Krig paa havde sine Fordele, men ogsaa sine store Mangler. Galeiernes store Kofstyrke gav dem Fortrinnet i Hurtighed og Lethed i Bevægelser; naar for Exempel i Vindstille en Fregat var berøvet al Magt til at bevæge sig, kunde Galeien styre, hvorhen den vilde, og med den store bevæbnede Styrke var den en ganske drabelig Modstander. Men paa den anden Side var Galeien slet bygget, og da den laa lavt paa Vandet, umulig til Søs undtagen i ganske stille Veir. Det lod sig ikke gjøre at styre disse Skibe i høi Sø, og at møde et Orlogsskib, naar dette kunde bruge Seil, var den visse Undergang; thi i dette Tilfælde var det en let Sag at seile Galeien aldeles i Sænk. En anden Omstændighed, som vanskeliggjorde disse Skibes Krigsdygtighed, var den bestandige Fare for, at Slavebesætningen skulde gaa over paa Fiendens Parti. En hel Del af Soldaterne ombord tjente som Reserve for at forebygge Mytteri, og Kanonerne holdtes altid ladte med Mundingen stillet mod Korsmandskabet; men i Krigstilfælde vilde Anvendelsen af dette Mittel været det samme som Pest; thi at ødelægge Fangerne var at lamme Skibet og stille det blot for Fiendens Ødelæggelser. Resultatet blev altsaa, at Galeierne var lidet skikede uden til Kysttjeneste, til at gjøre Landgang paa en fiendtlig Strandbred eller affærdige en Eftersøgler i Vindstille. Undertiden brugtes de ved høitidelige Anledninger til at befordre berømte Personligheder eller Medlemmer af Regjeringen til en af Middelhavets Havne. Men væsentlig benyttedes de som Straffængsel for grove Forbrydere,

af hvilke Ingen paa den Tid var værre anseet end de protestantiske „Rættere“.

Den Officer, som umiddelbart forestod Fangernes Bevogtning og Afstraffelse, kaldtes Comite og hans to Medhjælpere Sous-Comites. Det Medstabs, de ved Afstraffelsen betjente sig af, var de vældige Skindremme, som vi kjende fra Slavestaterne, og saa langt fra at holdes tilbage af de høiere Officerer ombord, blev de tværtimod opmuntrede i Brugten heraf, naar Omstændighederne udkrævede streng Straf. Og nu faldt Slagene som Hagl over de ulykkelige Korskarle, som stod ved Ræerne med blottet Overtrop, hvorfra Blodet strømmede, medens de udstødte Skrig af Angst og Smerte. Dette var den almindelige Straffemaade, eller rettere sagt det almindelige Pirremiddel; for alvorlige Overtrædelser af Love eller Disciplin forbeholdtes den langt frygteligere Straf Bastonade, der bestod i, at Forbryderen blev lagt udstrakt med Ansigtet nedad paa den brede Planke, der gik tværs over Skibet og adskilte Bænkene; medens en Mand holdt Armene og en anden Benene, pryglede en stærk Tyrk af alle Kræfter Løs paa Fangers Ryg, og den omtalte Comite stod ved Siden med Læderrem i Haanden for at opmuntre Tyrken, hvis han ei udførte sit Hverv til Tilfredshed. Efter ti eller tolv Slag forstummede den Lidendes Skrig og al Livskraft syntes udtømt, men Pidskningen vedblev desuagtet, og for at bringe Liv i Fangeren gned man hans Saar med Salt og Veddise. Tyve til tredive Slag var det almindelige, men femti, otti, ja indtil hundrede gaves undertiden. Derpaa fulgte i Almindelighed Døden, men hvo bekhynrede sig derom?

Bortseet fra saadanne Lidelser levede Fangerne et yderst sorgeligt Liv; lænede til den Bænk, ved hvilken de om Dagen

arbejdede og om Natten sov, udsatte for Elementernes Raser, daarligt klædte, fulde af Utsi og behandlede som det værste Udsud, var de af Frygt for Prngl tvungne til at arbejde haardere, end det ellers staar i menneskelige Musflers Magt. „At arbejde som en Galeislave“ er blevet til et Ordsprog, og sandelig ikke uden Grund; men vistnok er der kun faa af dem, som bruger Billedet, der virkelig gjør det. Jean Marteilhe paaستاار, at Frygt for Pinstler kan bevæge Mennesket til at arbejde mere, end det ellers vilde anse for muligt, og som Bevis herfor anfører han egen Erfaring. „Jungen“, siger han, „der første Gang saa disse elendige Slaver, kunde tro dem istand til at udholde det strenge Arbejde en halv Time om Gangen. Og dog blev de i Umindelighed tvungne til at ro 11 til 12 Timer i et Træk. Ja han tilføier endog, at han selv har været truet til at ro 24 Timer uden mindste Hvile eller Afbrudelse. Ved saadanne Leiligheder stod en Comite ved Slavernes Side og stak dem Brød, dypet i Vin, i Munden, for at hindre Afbrudelse i Arbejdet, medens de spiste. Frygteligt var i Sandhed det Skuespil, som Galeierne frembød. Det uafsladelige Smæld af Pidsken og Strigene fra de stakkels Træle, der blødede under den, Comitens Eder og Trudfler, naar Naretagene sagtnede, og den kommanderende Officers Strig og Befalinger om at fordoble Pidskeslagene, dannede virkelig et Hele ligesaa sørgeligt for Diet, som skurrende for Dret. Og dog, om det kostede noksaa mange Smerter, ja ofte selve Livet, opnaaede man dog Maalet ved at fremtvinge mere Arbejde end nogen enten frivillig eller leiet Arbejder var istand til at udrette. Denne Paaastand beror ikke blot paa Slutninger, men er virkelig stabsfæstet ved en anstillet Prøve. Forfatteren fortæller nemlig, at

den franske Regjering i Aaret 1707 tænkte at anbringe Galeierne paa Farvande, hvor Udgangen til Rømning vilde blive meget let, og det ansaaes derfor for uforstandigt at bemandle dem med Slaver. Man tog istedet almindelige Matroser, uvante til den haarde Røning, men det var dem umuligt at udholde dette Arbejde. Galeierne kom ingen Vel, og Kommandøren blev nødt til at indgive Forestilling om Umuligheden af at styre Galeierne uden ved Hjælp af Slaver. Et slaaende Exempel paa den gruopvækkende Behandling, disse undertiden var udsatte for, giver Marteilhe i følgende Fortælling.

„Vor Galei var engang i Boulogne, hvor Hertug d'Alumont, der senere blev Minister ved det engelske Hof, da residerede. Vor Kaptein, Mr. Rangenon, indbød Hertugen til et Besøg ombord, og da det var ganske stille, foreslog han til Hertugens Underholdning en Udslugt til Søs, og dette blev modtaget. Udsturen gik næsten lige til Dover, og Hertugen, som snart forstod Slavernes haarde Arbejde og sørgelige Stilling, bemærkede blandt andet, at han ei kunde begribe, hoordan disse Stakler fik sove, naar de laa saa tæt sammenpakkede, uden andet Leie end Dækket under Bænken. Hertil svarede Kapteinen: „Na jeg forstaar den Kunst at dnyse dem i Søvn, jeg tilberegder blot en god Dosis Opium.“ Han befalede nu Comitens at vende Skibet og reise tilbage til Boulogne. Baade Strøm og Vind var imod os, og vi havde omtrent 10 Sømil til Havn. Kapteinen befalede at lægge til med alle Kræfter og ro med dobbelte Tag. Dette er det haardeste Arbejde, man kan tænke sig, og tager flere Kræfter fra Mandskabet i en Time end almindelig Røning i fire Timer, ikke at tale om, at det er umuligt altid at holde Tagene, og slipper man,

saar falder Pidskieslagene som Hagl. Til sidst naaede vi frem til Boulogne, men saar trætte og mørkbankede, at vi hverken kunde røre Haand eller Fod. Smidler-tid sad Hertugen og hans Officerer godt tilbords, og da de efter Midnat kom op paa Dækket, spurgte Kapteinen om ikke Hertugen havde Lyft til at se Virkningen af hans Opium, og de gik nu langs Bænkene og besaa Fangerne, af hvilke de fleste virkelig sov, medens de øvrige, der led værst, havde Befaling til at lade, som de sov. Men hvilket frygteligt Syn frembød ikke Dækket i denne natlige Time! Sex af disse elendige Skabninger laa i en Klynge, den ene ovenpaa den anden under Bænkene, alle nøgne, da de ei engang havde haft Kræfter til at tage Skjorten paa, de fleste blodige efter Pidskieslagene. „Nu kan De se, Sir“, sagde Kapteinen, „at jeg har formaaet at bringe disse Karle i Søvn, nu vil jeg ogsaa vise, at det staaer i min Magt at vække dem.“ Han gav nu Befaling til Comiten, som blæste i Signalpiben. Neppe en Eneste

var istand til at reise sig, og kun gjen-tagne Slag bragte dem Alle paa Bæ-nene, under Stillinger og Bevægelser, der paa engang var baade pinlige og lat-terlige.“

En saadan Tilbærelse førte paa den Tid mere end 300 Protestanter, Mænd i agtede Stillinger, af ulastelig Karakter og i de fleste Tilfælde gudsfrygtige som Helgener, ombord paa de franske Galeier. Et Liv fuldt af Nøie og strengt Arbeide, med Slag og Eder som Vederlag, i Sel-skab med de allergroveste Forbrydere — og herfra kunde de inden 48 Timer be-fries ved kun at tale et eneste Ord. Men ei engang et saadant Overmaal af Li-delse kunde bevæge dem til at fornegte sin Tro.

Ofte, og især der, hvor Jesuiterne og Præsterne gjorde sin Indflydelse gjæl-dende mod de „hugenottiske Hunde“, blev disse endnu grusommere behand-lede end de Forbrydere, de var sammen med. (Sluttes i næste Hefte).

Japaneserne.

(Fra „Norsk Missions-tidende“).

Jntet hedenst Land har i den Grad som Japan i de sidste Aar tiltrukket sig den almindelige Opmærksomhed i Eu-ropa. Japan er et vndigt Land. Ro-mantiske Landstaber, et mildt og velgjø-rende Klima, en rig Plantevæxt, Befolk-ningens venlige og imødekommende Ka-rakter — Alt forener sig for at give den Fremmede, naar han første Gang sætter sin Fod paa Japans Grund, et bestemt Indtryk af, at Herrens Haand har udsøst

rigeligt af sin Fylde over Land og Fjeld. Gjennem den japanesiske Befolkning gaar der — som en Afstygning af den omgi-vende smilende Natur — et fremtrædende Træk af sorgløs Munterhed. Japane-serne le gjerne og passiare altid; selv un-der det mest anstrengende Arbeide, naar Sveden drypper fra Panden, fortsætte de japanesiske Arbeidere uafbrudt sin muntre Samtale og sin glade latter. De mindste og mest naragtige Ting kunne gjøre Ja-

paneserne den største Fornoielse, og Alder og Værdighed synes i dette Stykke ikke at gjøre nogen Forskjel. En tydsk Rejsende, der besøgte Japan, fortæller, at han har seet Bedstefader, Fader og Sønnesøn lige ivrigt beskæftigede med at faa en broget Drage som den, Smaagutterne more sig med hos os, til at stige tilveirs. Dette udelukker dog ikke, at Japaneseren, naar han finder det fornødent, kan paatage sig Værdighed nok. Og især er der i de høiere stillede Stænders Forhold til de lavere stillede en afmaalt Værdighed, der minder om middelalderiske Forholde i Europa. Japaneseren har i Almindelighed en udviklet Ordenssands og en meget høi Grad af Selvtillid. Han tror sig let dygtig til Alt og er forsængelig og ærefjær indtil Sygghed. Hvor han trods sin Selvtillid ikke destomindre maa indrømme noget Fortrin hos en Anden, der lader han sig det være magtpaaliggende at indhente dette og sparer i den Anledning ikke Møie og Anstrenge. Længe spærrede Japanesernes Selvtillid og Mistanke deres Land for Fremmede og udelukkede det fra al europæisk Indflydelse; nu, efterat de har været nødt til at erkjende Europæernes Fortrin i mange Henseender, skynde de sig saaledes med at efterligne dem og indhente deres Kultur, at den, som kom til Japan med en 10 Aar gammel Beskrivelse af Folk og Land i sin Haand, neppe paa noget Punkt vilde finde Virkeligheden stemmende overens med Beskrivelsen.

Om den rivende Hurtighed i de hdre Fremskridt fortæller en Missionær (Williamson): „Da jeg i Aaret 1872 for første Gang kom til Japan, var Revolutionen just forbi, og dog havde Fremskridtets Strøm allerede sat sig i Bevægelse. Man var begejstret for Alt, hvad der hed europæisk Civilisation, dog uden

endnu at vide ret, hvorledes man skulde tilegne sig den; man begyndte at anbringe Forbedringer her og der, og ved den brogede Sammenblanding i sin Klædedragt frembød de Indfødte et ganske eiendommeligt Skue. Et Par japanesiske Venklæder og en engelsk Kjøle, ja selv et Par nøgne Fødder og en sølvbeslagen Spadserstol gjaldt for Ting, der vel passede sammen. Med al Sympathi for de Bestræbelser, der sandt sit Udtryk i disse Varnagtigheder, kunde man ikke lade være at le ad dem; men allerede efter to Aars Forløb var Alt forandret, og man maatte beundre istedetfor at le. De brogede Sammensætninger var forsvundne; Enhver var klædt enten fuldstændig europæisk eller fuldstændig japanesisk. Alleslags Forbedringer var gjorte, allehaande nye Ting indførte og det med Taft og med godt Resultat. Det mest forbausende Syn frembød Hovedstaden Jedo-Tokio. Vel havde jeg hørt om de store nyopførte Bygninger i europæisk Stil der; men aldrig havde jeg kunnet domme om, at man virkelig havde bragt det saa vidt. I Byens Hoveddel, hvor jeg i 1872 endnu havde vandret gennem trange Smug og Intet seet uden smaa og smudsige Træhuse, havelige eller med Flitterstads behængte Voder, Badeindretninger, hvis Indre neppe var beskyttet mod de Forbigaaendes Blik, der vandrede jeg nu opad en bred herlig Gade med Fortaage for de Gaaende paa begge Sider og en rummelig Kjørebane i Midten. Den var allerede paa begge Sider omgivet af smukke europæiske udseende Bygninger, og paa Kanten af Fortaagene var der plantet en lang Rad med Frugttræer af forskjelligt Slags, tilbels ogsaa Furutræer og andet „Eviggrønt“, saa at man kunde tro sig henfat til „Unter den Linden“ i Berlin, kun med den Forskjel, at denne japanesiske Plantning

var ny og endnu lidet udvojet. Husene var toetages, nogle af Sten, andre af rød Mursten, alle med et tækkeligt Udseende og i nederste Etage med Butikker og Varelagere. De nye Gader var jævne og rene, og ligesom i europæiske Stæder faaes ogsaa her Vogne, der førtes frem og tilbage til Gadernes Besprøjtning med Vand. Paa et Sted spødte jeg ogsaa paa et Bogtrykkeri i fuld Virksomhed, og det var interessant at se en hel Række europæiske Bogtrykkerpresser, drevne af japanesiske Arbeidere. Telegraftraade løb i alle Retninger, og paa de mest befolkede Steder var Telegrafstationer. Paa flere Steder i Gaderne faaes Brevkasser, hvor man kunde nedlægge frankerede Breve, og Postvæsenet var ordnet paa europæisk Maade."

For 10 Aar siden var det enhver Japanejer forbudt at komme udenfor sit eget Øriges Grændser, og Fyrsten (Mikadoen) levede i en fuldstændig uvirksom Indesluttethed. Nu er Fyrsten bleven en virksom Regent, der med levende Interesse omfatter sit Folks Fremskridt i alle Retninger, og hans Undersaatter kan man nu støde paa over hele den civiliserede Verden. De findes som Medlemmer af sin Regjerings Gesandtskaber ved fremmede Hoff, som sit Lands Konsuler i de store Havne-stæder og som Studenter ved Universiteterne baade i Europa og Amerika. Og i Japans Indre befordre allerede Dampskibe og endog en Jernbane en livlig Forbindelse mellem Rigets forskjellige Dele. Den forbausende hurtige Forandring i de japanesiske Forholde er en Folge af Forandringen i Regjeringen; Japanejerne er et lovhdigt Folk; derfor har det faldt Mikadoen forholdsvis let at sætte de store Forandringer igjennem i en saa mærkbarlig Fart. Ganste uden Modstand er det dog ikke gaaet. I Begyndelse af 1877 udbrød

en temmelig betydelig Opstand, som det kostede adskillig Blodsudgydelse at faa dæmpet. Det var nærmest Ophøvelsen af den tidligere Ridderstand i Japan, som hidtil havde dannet en vel besoldet og i flere Henseender begunstiget Krigerstand, der foranledigede den konservative Regjering. Imidlertid tør det vistnok forudsættes, at en ikke saa liden Misnøie med enkelte af de raas paa hinanden følgende Reformere allerede tidligere havde i Stilhed udbredt sig inden større Kredse. I det Hele regner man, at mindst en Fjerdedel af Landets Indbyggere enten paa en eller anden Maade tog Del i den nævnte Revolution eller i det Mindste stiltiende gav den Bisald og ønskede den Fremgang. Med Utilfredsheden over enkelte af de foretagne Reformere forenede sig nemlig ogsaa Misfornøielsen med, at det almindelige Ønske om at faa en repræsenterende Forsamling, der kunde tage Del i den Myndighed, som den suveræne Regent nu sad alene inde med, ikke var imødeføjet. Opstanden varede i flere Maanedes, inden det lykkedes Regjeringen at faa den dæmpet, og efterlod den ikke lille Del af Landet, hvor Kampen havde staaet, i en temmelig forandret Forfatning.

Det er imidlertid ikke Delagtigheden i Civilisationens Goder i og for sig, der i Sandhed gjør et Folk lykkeligt, og allermindst vil jo Omplantningen af europæisk Dannelse paa japanesisk Grund være i Stand til at give de enkelte den Fred, der overgaar al Forstand. Vi spørge derfor, naar vi høre om dette Lands rivende Fremskridt i alle Henseender: Men hvorledes gaar det med Kristendommens Udbredelse blandt Landets mere end 35 Millioner Mennesker? Hvilke Fremskridt gjør den kristelige Mission i det store Ørige og blandt dets Beboere?

Ved et Besøg i de europæiske Kultur-

landes store Stæder er det ikke de kristelige Foreteelser og Foranstaltninger, der først og stærkest træder den Fremmede imøde. Det er meget mere de materielle GjøremaaIs og det bevægede Verdenslivs brogede Brimmel, der i sin Mangfoldighed af Aabenbarelses udbreder sig for hans Nie. Det er ogsaa denne Side af det europæiske Kulturliv, som Japaneseren, da han søgte Forbindelse med Europa, først kom i Berørelse med. Og den nyere Tids selvbevidste Dannelse har ofte lidet Erkjendelse af, at den skylder Kristendommen sin Tilblivelse; den har let for at overse den, hvor den ikke endog fornægter den. Det at søge Delagtighed i Europas materielle og videnskabelige Fremstredt var derfor for Japaneserne ingenlunde det Samme som ogsaa at opnaa Kristendommens Velsignelse. Tværtimod traf videbegjærlige Japanesere endog ved europæiske Universiteter Videnskabsmænd, til hvem de saa op med den kundskabstørstende Discipels Beundring, der betragtede Kristendommen og dens Lærdomme aflægs og forældede og i ethvert Fald kun forsaavidt bevarede en Smule Agtelse for den, som de ikke kunde nægte den afgjørende Betydning, den havde havt for Videnskaben. Og hvad Indtryk maatte vel Livet i de store europæiske Byer give den hedenske Japaneser af den Kristendom, som jo alle disse Mennesker sagdes at bekjende sig til? Al denne forfængelige og forlystelseshyge Driven, al denne aabent og frækt fremtrædende Uædelighed, hvorledes kunde den bestaa, naar Kristendommen virkelig var nogen Livsmagt? Der er overhovedet ingen Ting, som Hedningen har saa vanskeligt for at erkjende som dette, at de Navnkristnes synlige Liv ikke maa skrives paa Kristendommens, den virkelige Kristendoms Regning. Eller hvad de hedenske Japanesere tænkte om en Kristen-

dom, der i den Grad erkjender det kristne og det hedenske for i Grunden at komme ud paa Et, at den rummer Afgang for en offentlig Forargelse som den, der er forbunden med følgende Begivenhed? Japaneseren Sindzo Noki, Mikadoens Gesandt ved det tydske Keiserhof, var for lidt over et Aar siden bleven forlovet med en tydsk Dame, en Frøken von Nashde. Beshynderligt nok vilde man endelig se den eiendommelige Forbindelse knyttet ved en kirkelig Vielse, og der fandtes virkelig en tydsk Præst (i Bremen), der var villig til at luse Kirkens Velsignelse, over Forbindelsen mellem den japanesiske Hedning og den tydske Frøken. I Berlin, hvor man dog ogsaa har en Del saakaldte „liberale“ Præster, fandtes der heldigvis ingen, der var villig til at vanhellige sit Embede paa den antydede Maade. Fra Japaneserens Side var hans Uttraa efter den kirkelige Vielse uden Tvivl en Ytring af den for hans Folk eiendommelige Efterlignelseshyst; men hvad var det vel fra de saakaldte Kristnes Side?

Skjønt Japanesernes første Forbindelser med Europa saaledes ingenlunde førte dem umiddelbart ind i Kristendommen, har dog denne især i de sidste Par Aar blandt alle Stænder i Japan vundet ikke alene megen Anerkjendelse, men ogsaa megen hjertelig Annammelse. En eiendommelig Foreteelse er jo den Omstændighed, at medens mange kristne Regjeringer synes at have lidet Nie for den Sammer og Forbandelse, som Søndagens offentlige Vanhelligelse utvilsomt fører med sig, har den japanesiske Regjering paa h u d t, at Søndagen skal være Hviledag. Det tør hælde, at det mere er Hensigtmæssighedsheisyn end direkte kristelig Indflydelse, der har foranlediget denne Søndagslov; men i ethvert Fald kommer denne Missionen i Japan til Gode og er et Vidnesbyrd om Kristen-

dommens skjulte Magt ogsaa der, hvor den endnu ikke er anerkjendt. Mikados Regjering har overhovedet endnu ingenlunde bestemt sig for Kristendommen saaledes som den Madagassiske; men den lader den gamle Understøttelse af Hedenstabet falde lidt efter lidt. De buddhistiske*) Præster har tidligere drevet en af Regjeringen støttet meget liblig Handel med smaa Afgudsbilleder, Talismaner o. s. v., som de har salbudt fra Hus til Hus. Nu er denne Ombringen forbudt og Handelen med deslige Gjenstande indskrænket til de hedenste Templer. Den Understøttelse i Penge, som Regjeringen yder hedenstreligjose Diemed, er nu neppe Tredieparten af, hvad den tidligere har været. Nylig har en indfødt Kristen faaet Regjeringens Tilladelse til at lade trykke en Bog, der indeholder et videnskabeligt Forsvar for Kristendommen, den første Foreteelse af den Art i Japan.

Blandt Folket i det Store og Hele begynder Kristendommen ogsaa der, hvor den ikke er annammet, at blive kjendt gennem Læsning og og Fortælling fra Mund til Mund og at vække Opmærksomhed. En Missionær spurgte nylig en Mand, der kom til ham med Begjæring om at faa blive døbt, om han kjendte Beretningen om Frelserens Liv og Død. Han svarede ja og fortalte Frelserens Lidelshistorie nogenlunde rigtig. Hvorledes havde han da lært den at kjende? To Aar tidligere havde et Kors paa en kristen Kirke i Byen Nagasaki tiltrukket sig hans Opmærksomhed. Han havde spurgt en anden Japanezer om dets Betydning og havde faaet den Meddelelse,

han nu gjengav, om Kristi Død paa Korset og de Lidelser, som gif forud for denne.

Den Sandhed, at Evangeliet er Grækerne en Daarlighed, har bekræftet sig ogsaa i Japan. Det overnaturlige i Bibelen har været for mange af de Japanezere, der har arbeidet mest for Indførelsen af europæisk Dannelses og Etik, en Sten til Anstød, og Kristendommen med sin Ydmygheds-Aand og med sit Krav paa Selvfornægtelse har stemt lidet med den stolte Selvtilfredshed og den udfjendende Letfindighed, der er fremtrædende Træk i Japanezernes Karakter. Det skal derfor ikke undre os saa meget at høre, at en ung kristen Japanezer klager bittert over Tønen ved de nyoprettede høiere Undervisningsanstalter i hans Fædreland. Han har selv i to Aar opholdt sig ved det saakaldte Universitet i Kioto, den fornemste af hine Anstalter. Der er ansat 25 udenlandske Lærere, der holde Foredrag over Naturvidenskab, Lægekunst og Retspleie; men det er de unge Studerendes ulykkelige Lod at blive indviede i den europæiske Vantro paa samme Tid, som de modtager Undervisning i allehaande Kunster og Videnskaber. Og de falde saa meget lettere som Bytte for denne Vantro, som dens Lærdomme passer ret godt ind i deres egen gamle Tro. De høiere stillede Japanezere er nemlig som tidligere antydet i Almindelighed Tilhængere af Kineseren Konfucius's Lære, der opstiller en ikke altfor vanskelig Moral uden noget Grundlag i Troen paa en personlig Gud. Darwin*) og andre

*) Buddhismen, der lærer en evig Tilintetgjørelse, er den almindelige Form for Hedenstabet hos de lavere Klasser, medens Japans lærde Folk mest har antaget Kineseren Konfucius's Lære.

*) Darwin er mest bekendt af sin Lære om Menneskets græbske Udvikling fra en Ubeslegt. Den samme Darwin har forresten for ikke ret længe siden udtalt sig meget anerkjendende om Missionen. Det er da naturligvis dens Bjevneste i Civilisationen, som for ham stiller sig betydningsfuld.

europæiske Naturforskere og Filosofer, der have læstrevet sin Tænkning fra Guds Ord, truer med at skulle øde større Magt blandt Japans „oplyste“ Ungdom end de gamle hedenske Forestillinger.

Ikkefæstomindre baner dog Guds Ord sig Vej i Japan, og mangen Beretning foreligger allerede, som er sikket til at glæde Guds Børns Hjerter. Og er der saakaldte Kristne fra Europa, som i det fremmede Land besjæmme sit Navn baade ved Lid og Være, saa er der ogsaa virkelige Kristne, som uden egentlig at være Missionærer, men arbejdende i andre Stillinger, have været Middell til at føre mange Japanesere til Sandheden. Saaledes omtales en Kaptein Janes, der fra 1871 til 1876 var ansat som eneste Lærer ved den høiere Skole i Kumamoto paa den vestlige Ø Kjusiu. Han var kaldet af de formuende Folk i Byen kun for at give Undervisning i verdslige Kundskaber; men det var ham magtpaaliggende ogsaa at vinde sine Disciple for Herren. Skolens Grundlæggere saabelsom dens Elever tilhørte Konfucius's Lære, og næst Muhamedanerne ser det ud til, at Ingen af de noget høiere staaende Hedninger er mere tillukkede mod Kristendommen end Konfucius's Tilhængere; men Janes opnaaede dog ved den ubetingede Agtelse og Respekt, han havde afvundet sine Elever, at til sidst den hele Skole paa mere end 100 Disciple læste i Guds Ord. Dette Forhold kunde ikke undgaa den almindelige Opmærksomhed; hidtil havde de unge Folks Forældre og Familie villigt eller uvilligt taalt deres Tilbøieligheder for Kristendommen, og deres Lærer stod desuden ogsaa paa Grund af sin Lærdom høit i den almindelige Agtelse. Men nu rustede Konfucius's ivrigste Venner sig til Kamp; ved de indstændigste Forestillinger og de værste Bestyldninger mod

Kristendommen lykkedes det dem at gjøre de unge Menneskers Foresatte ængstelige. De fleste af Kaptein Janes's Disciple maatte forlade Skolen, og mange af dem blev udsatte for Spot og Trudser, medens de paa samme Tid var Gjensstand for de mest ihærdige Overtalelsesforsøg fra Frænders og Venners Side. De af dem, der kun var mere løst berørte af Kristendommen, gav da lidt efter lidt tabt og lod Bibelen fare, medens de, hos hvem der allerede var blevet noget Lid i Herren, holdt Stand og besluttede ganske at vie sig til Kristi Tjeneste.

Kort Tid i Forveien havde fire engelske Missionærer i Kioto oprettet et Seminarium for Uddannelsen af unge japaniske Kristne til Evangeliets Tjeneste blandt deres Folk. Hid tog da hine unge Mænd sin Tilflugt. Kioto er en af Japans største Byer med en Befolkning paa omtrent 300,000 Mennesker. Hvilkten umaadelig Arbeidsmark for Missionen blot i denne ene By! Det er kun halvtredie Aar, siden hin Skole i Kioto aabnedes med 9 Elever; nu har den over 70, der allerede under Opholdet paa Skolen benyttede den Tid, der leevnes dem fra deres Skolegjerning, til stittigt at vidne om sin Frelser paa mere end 50 Steder i Byen og dens Omegn. I Kioto er der allerede samlet tre smaa Menigheder. Hine unge Mænd fra Janes's Skole i Kumamoto vilde om kort Tid have kunnet faa offentlig Ansættelse i Stillinger, der vilde indbragt dem 100 Dollars maanedlig. De valgte for Kristi Skyld og for at kunne tjene i hans Rige ikke alene at opgive disse Udsigter, men at vandre ud fra sine Forældre, forstødt af disse, kun med en engelsk Bibel og de Klæder, de gik i, for at kunne blive stikkede til at bringe sine Landsmænd Evangeliets Betsignelser.

Ogsaa fra andre Kanter af Japan be-

rettes der i den sidste Tid om, at Evangeliet vinder Indgang, og at Missionærerne oplever glædelige Vidnesbyrd om Guds Ords Magt over Hjerterne. Hos et fremadstræbende Folk, som Japaneserne er, hænder det ikke saa sjælden, at Kristendommen i større og mindre Kredse kan blive en Modesag, og Evangeliets Vidner maa da klage sin velbegrundede Frygt for Mangel paa Sandhed hos dem, der med Munden kalde Jesum Herre. I Japan er der endnu ingen Ankyndning til saadanne altid noget betænkelige Masseomvendelser; men der foreligger glædelige Vidnesbyrd om Sandheden og Alvorret i de Omvendtes nye Liv. Fra Distriktet Osaka beretter Missionæren (De Forest) blandt andet om en Læge, som døbtes den 7de Oktober 1877. Han havde ført paa sine Landsmænds sædvanlige Vis et i høi Grad letfindigt og udsørvende Liv, nu var han gjennemtrængt af dyb Anger og Sorg derover. Tidligere havde han ligesom de fleste af sine Landsmænd brugt at beruse sig i „Sake“ (et Slags Brændevin af Ris), nu vilde han for at undgaa al Fristelse i den Retning og for heller ikke at lægge Fristelse for Andre hverken nyde denne Drik eller byde Andre den, ikke engang paa Nytaarsdag, da det gjælder for en stor Uhyfslighed at undlade at sætte dette Brændevin frem.

Fra Hovedstaden Tokio fortæller en stoff Missionær (Davidson), at den første, han blev et Middel til at vinde for Herren i denne store By, og som døbtes i April 1875, var en fuldstændig Fristenker, der ganske havde bortkastet Troen paa alt, hvad der kaldes Gud, og ret lagde sin fuldstændige Gudløshed for Dagen i et vildt Synseliv. Ved flere forunderligt sammenstødende Omstændigheder kom han i Missionærens Hus, hvor han daglig hørte Tale om Kristen-

dommens Sandheder, og hvor Bibelen daglig blev læst. I Begyndelsen holdt han Alt blot for en ny Form af Buddhismen, som han allerede havde bortkastet, og gav ikke synderlig Agt derpaa. Først da han hørte om Kristi Undergjerninger og navnlig om de gammeltestamentlige Spaadømmes forunderlige Opfyldelse, vaffes hans Opmærksomhed, og han fik Lyft til at gjøre sig nærmere bekendt med Bibelens Indhold og at grunde over Kristendommens Sandheder. Jo mere han gjorde dette, des mere grebes han af dem; hans Uro over Synden voksede med hver Dag. Tilfidsit gif Guds Naade i Kristo ret op for ham. At Gud havde opholdt hans Liv midt under hans Tjeneste i Synden for at lade Evangeliets Lys skinne for ham forekom ham nu saa uendelig stort, at hans Hjerte var fuldt af Lov og Pris. — En Dag kom til den samme stoffe Missionær en yngre meget ophlyst og tænksom Japaneser. Han havde i længere Tid havt Lyft til at sætte sig ind i fremmede Folkeslags Lovgivning. Saaledes var han da i 1875 kommen til Tokio og søgte der Bekendtskab med Europæere for at udspørge dem om deres Lovgivning. En Dag ikke længe efter sin Ankomst til Byen gaar han forbi et Hus, der ved en Indskrift tilkjendegav sig som kristeligt Forsamlingshus. Kristendommen kjendte han endnu kun af Navn; han vidste, den var nylig kommen til Hovedstaden og stod ikke i høi Anseelse der. Han fik dog Lyft til at gaa ind for selv at overbevise sig om, hvorledes det forholdt sig med denne nye Lære. Af Missionæren blev han selvfølgelig vel modtagen og fik venlige og udførlige Svar paa sine forskjellige Spørgsmaal. Adskilligt af, hvad han hørte, forekom ham rigtigt og indlysende, og han kunde give det sit Bifald; andre Ting syntes ham tvivlsomme eller endog

falste. Der hang endnu, som han selv senere udtalte sig, en Sky for hans Hjerte, der ikke tillod ham at erkjende den dybe Forskjel mellem Løgn og Sandhed. Men fra nu af indfandt han sig daglig hos Missionæren, og ogsaa hos ham var det især Spaadommenes forunderlige Opfyldelse, som adspredte Tvivlen om Guds Ords Sandhed. Han greb med Begjærlighed Evangeliets Vidnesbyrd om Skynd og Naade. Nu er han døbt og fortsætter sit Studium af Retspleien.

Altter en anden ung Mand (Miura) fortæller om sig selv, at han boede hos Missionæren, der havde leiet ham for en Tid som Sproglærer, og som talede meget med ham om den kristelige Sandhed; men han troede slet Intet deraf. Han ansaa Religion for at være nyttig til hos uvidende Folk at indfærpe Moralens Forskrifter; men forøvrigt kunde alle Religioner være lige gode og lige flette. Han var overbevist om, at der fandtes ingen personlig Gud; Alt var blevet til ved sin egen evigt iboende Kraft; det var den store vide Verden selv, der var sin egen Gud. Han tog aldrig Del i Gudstjenesterne, men var glad ved om Søndagene at kunne forlade Missionærens Bolig for at søge sine egne Forhold. Missionærens Utrættelighed i at samtale med ham om Kristendommen og i at møde hans Indvendinger havde dog efterhaanden den Frugt, at han begyndte at tvivle lidt om Rigtigheden af sine egne Antagelser, og det Spørgsmaal reiste sig i ham: Skulde der dog alligevel være en Gud til? Han begyndte lidt efter lidt med mere Flid at læse i Bibelen og besøgte nu ogsaa Gudstjenesterne. Ved en saadan talede Missionæren engang om Profeterne og deres Opfyldelse. Det var i mærkelig Grad overbevisende; men, tænkte han, det kunde jo, naar Alt kommer til Alt, være saa, at det gamle

Testamente er skrevet senere end det nye. Han anstillede Undersøgelser og blev overbevist om det Modsatte. Nu indsaa han sin Vantrøes Daarlighed, og dermed kom ved Guds Naade ogsaa Sorgen over hans syndige Liv og Længselen efter Fred med den Gud, han saa længe havde nægtet. Han siger om sig selv: „Var jeg ikke kommen i Missionærens Hus, havde jeg kanske aldrig faaet Noget at høre om Frelseren. Hvilken uendelig Naade! Jeg sagde den Gang til mig selv: O, hvor jeg gjerne paa alle Maader vilde faa takke min Gud og tjene min Frelser! Nu vil jeg være en Kristi Discipel og blive det til mit Livs Ende. Saa blev jeg da døbt i den treenige Guds Navn. Senere samlede jeg efter Missionærens Onske Folk om mig for at overbevise dem om deres Skynd, Guds Naade og Kristi Kjærlighed. Altid vil jeg takke Gud og befordre hans Ære.“

Den nævnte Missionær (Davidson) ved at berette om mange saadanne Omvendelser især af unge Mænd og navnlig i de høiere Klasser. At det heller ikke i udvortes Henseende falder disse unge Mænd let at gjøre Overgangen til Kristendommen, derpaa endnu kun følgende Eksempel, meddelt af en anden Missionær (Blummer i Kobe). I Slutningen af Oktober 1876 kom der en ung Mand til ham — hans Navn var Rokuro — og medbragte anbefalingsbrev fra en amerikansk Missionær. Han var fattig og hjemløs, da han for sin kristelige Bekjendelses Skyld havde maattet flygte fra sit Hjem. Under Samtalen viste det sig, at Rokuro befad høiere Dannelse og kunde benyttes som Sproglærer. Saa blev han hos Missionæren. Hans Beretning om sig selv, der ved anstillet Undersøgelse viste sig at være i alle Dele fuldstændig sand, var følgende: Han havde

to Aar tidligere besøgt Missionens Skole i Osaka og var der bleven døbt i en Alder af 15 Aar. Oppe i Landet havde han en Broder, der var Embedsmand; ham vilde han besøge. Da denne imidlertid en af de første Dage efter hans Ankomst fandt en engelsk Bibel hos ham tilligemed et Exemplar af en japanesisk Oversættelse af Evangelierne, blev han forbitret, rev Bøgerne i Stykker og indespærrede ham selv i et Hul, der var 4 $\frac{1}{2}$ Fod langt og 3 Fod bredt, og hvor han forblev i 200 Dage. Tre Gange om Dagen fyllte man hans Hænder med Ris og gav ham et lidet Stykke salt Rjød dertil. Under Opholdet i det trange Rum blev han syg og kunde tilsidst neppe røre sine Fødder. Da han trods Lidelserne fastholdt sin kristelige Bekendelse, tog Broderen ham endelig ud igjen og sendte ham hen paa en Bondegaard for at arbejde. Efter tre Maaneders Ophold der blev han sendt i en konfuciansk Skole, indtil Faderen, der fuldstændigt billigede den ældre Broders Mishandling af ham, tog ham hjem og atter vilde spærre ham inde i et Hul. Den mere omhjærte Moder var imidlertid Sønnen behjælpelig med at komme afsted; han rømte fra sin Faders Hus og tog Veien til Kobe. Hos Missionær Plummer fik han nu fast Ophold, idet han dels underviser denne i Japanesisk, dels selv modtager videregaaende Undervisning i Kristendommens Sandheder.

Det er amerikanske, engelsk-kirkelige og skotske Missionærer, der hidtil har virket i Japan; Methodister og Baptister har sine Udsendinge der, ligesom ogsaa baade den romerske og græsk-katholske Kirke har sin japanesiske Mission. Betydeligt er dog den skotske Mission, der allerede har samlet over 700 Menighedslemmer. De nydannede smaa Menigheder udmærke sig ved den opofrende Villighed, hvormed

de tage Del i de til deres kirkelige Behov fornødne Udgifter. I en Landsby, der ligger omtrent 4 Mile fra Tokio, dannede der sig saaledes en Menighed paa 11 Familier, alle Fattige. De behøvede et Forsamlingshus; hver enkelt Familiefaders maanedlige Indtægt beløb sig kun til 3—5 Dollars, de sov om Sommeren paa den bare Jord for at spare sine Mater til Vinteren, og dog skrabede disse fattige Folk strax 50 Dollars sammen for at tage sin Del i Befostringen ved at faa et Forsamlingshus reist. I en anden noget mindre fattig Landsby, hvis Menighed bestaar af 18 Medlemmer, lagde de 7 Mænd, der horte Menigheden til, 200 Dollars sammen til Opførelsen af et Ophjggelseshus. Dette er store Ting, naar man erindrer, hvor vanskeligt det er for netop omvendte Hædninger at tilegne sig Bevidstheden om sine Forpligtelser til at give sin Eiendom hen for at faa Evangeliet forkyndt. Vi har fra vor egen nu faa rigt velsignede Mission paa Madagaskar Vidnesbyrd om, at det tager sin Tid, førend de nydannede Menigheder vore frem til at gjøre Fyldest for sig i den Henseende. I Begyndelsen af 1878 er der endog af evangeliske Kristne i Japan dannet et japanesisk Missions-selskab.

De amerikanske og skotske presbyterianske Missionærer har forsøgt at samle sine forskellige smaa Menigheder til en begyndende japanesisk Folkekirke. I Oktober forrige Aar foretog de ved sin Konferents den første Ordination af indfødte Præster. Det var tre Japanesere, hvoraf de to vare ældre Mænd, som modtog Indvielse til den kirkelige Embedsgjæring blandt sit Folk.

Som et betydeligt Fremskridt i Retning af Kristendommens officielle Anerkjendelse kan det anføres, at de amerikanske

Missionærer fik Tilladelse til at udgive en kristelig Kalender for 1878. I denne, der er udbredt i et stort Antal Exemplarer, er anført Navnene paa de forskjellige

Missionsstationer og Steder, hvor Evangeliet forkyndes, ligesom der ogsaa findes en Fortegnelse over de Boglader, hvor kristelige Bøger er til Salgs.

Den gamle Thepotte.

(Fra Engelsk).

Vor Thepotte er gammel og grim og nu kun et Skuestykke, og det er tydeligt, at den engang har været slaaet i Stykker, thi den er fuld af Mærker og Revner, som ere kittede og brændte sammen, en Reparation, som kostede en Mængde Penge, hvilke dog bleve betalte med Glæde, thi Sagen forholdt sig, som jeg nu vil fortælle.

Jeg husker godt den Dag, da min Fader bragte den hjem, uhyre glad over at være kommen i Besiddelse af et saa sjældent Stykke; den var enestaaende i sit Slags. Vi Børn kunde ikke finde nogen Stads ved den, og at den var ene i sit Slags med sin Lud som et Slangehoved og Haandfang som en Fiskekrop, forekom os maatte være heldigt, thi desto vanskeligere vilde den finde Efterligning.

Min Fader, Mr. Crinkleton, var en Samler af Kuriositeter, og i sine senere Aar blev han selv næsten som en Kuriositet, men han samlede dog med Smag og Forstand, og det Meste havde han kjøbt billigt. Jeg, som da kun var en Smaagut, sympathiserede vel ikke med dem, der kaldte hans Samlerlyst en Kjæphest, men tilstaa, at jeg aldrig har kunnet forstaa, hvorfor disse Porcellæns- og Metalsager vare sjældne og meget værdifulde. Han havde Forstand derpaa og fyldte Hylde og Skabe dermed og „Crinkleton-Samlingen“ begyndte at blive berømt.

Publikum var dog ikke enig i sin Dom

over ham. Nogle lo ad ham og beklagede hans Børn, hvis Smule Formue han satte overstyr til saadant, medens Andre mente, at den lille, gamle Crinkleton nok vidste, hvad han gjorde, og sikkert engang fik sine Penge tifold ind igjen. Det var heller ikke usandsynligt, thi hvad han havde kjøbt for Marker, køb man ham allerede Dalere for, og jeg selv fandt ogsaa stundom Morstak i disse Hunde, Hyrder og landlige Skjønheder af Porcellæn.

En Dag kom han hjem i Selskab med to Damer til min og min Søsters store Overraskelse; det var vor nye Stedmoder og hendes Datter.

Det var et Par herskesyge Kvinder, som gjorde Hjemmet hoist uhyggeligt for ham og os Børn; — de optog en Fortegnelse over hvert Stykke i Huset og udgav den strengeste Ordre til ikke at købe „saadant Skrab“ mere, skjønt de paa den anden Side dog havde en Følelse af, at „dette Skrab“ var mange Penge værdt.

Vort hele Liv blev nu underkastet en fuldstændig Forandring; min stakkels svage Fader sank sammen, og vi To møiedes ofte med smaa Ture i de nærliggende Gader for at kige ind ad Vinduerne paa de Kuriteter, han nu ikke mere turde købe og bringe hjem.

Det var ved en af disse Leiligheder, at vi fik Die paa den gamle, sjældne Thepotte. Synet af den bragte min Faders

Kinder til at blusse, thi han havde Intet af det Slags i sin Samling. Det var ikke hos en Antikvitetshandler, den stod, men hos en Marchandiser, der vilde sælge den til dagligt Brug. Prisen var billig, men hvor fristende det end var, saa modstod han dog.

Den næste Dag besaa han den paany og kunde nu ikke styre sin Lyst, og Handelen blev afsluttet. Men hvorledes skal man faa den praktiseret hjem og finde et Gjenmested til den?

Det var, som om de anede, at der var noget Urigtigt paa Jærde med os, vi bleve undersøgte og Skatten funden og konfiskeret, men dog forsigtigt sat til Side, da de nok følte, den havde en vis Værdi.

I de følgende Dage hørte jeg dem oftere nævne Navnet Dimbley, og at han vilde komme næste Dag. Da jeg den Dag spadserede med min Fader, spurgte jeg ham om, hvem Dimbley var.

Han studsede.

„Hvad er der med ham? Hvorfra kjen-der du ham? Hvorfor spørger du om ham?“

Disse Spørgsmaal fulgte hurtigt ovenpaa hinanden, og jeg fortalte ham, hvad jeg havde hørt.

„Ah! nu gaar der et Uds op for mig. Jeg tænkte det nok. De ville sælge alle mine Sjældenheder.“

Vi ilede hjem og fandt Alt urørt, men de to Fruentimmer sammen med en Herre, som beundrede Sagerne og udtalte sin Mening om dem.

Med et Blik oversaa min Fader Stillingen og med en Heflighed, som ikke var naturligt for ham, udbød han:

„Jeg ved godt, hvad Alt dette bethder, men jeg vil ikke finde mig deri. Det er jo et rent Røveri! — Gaa, min Herre! Det tilhører Altsammen mig, og ikke en Stump vil blive vurderet eller solgt.“

Den fremmede Herre blev forbausset

over det Udbrud og erklærede, at han kun havde indfundet sig, fordi han troede, at det var efter min Faders Dnske, og gif strax sin Bei.

Da han var borte, vendte min Fader sig om til Fruentimmerne, og sagde:

Derfor I røre disse Sager, foretager jeg Noget, som skal fortryde Eder. Jeg sender dem til et Museum — forærer dem bort — heller end jeg vil se dem spredte ad til alle Verdens Hjørner. Husk det!“

De to Kvinder vare forfærdede over hans usædvanlige Heflighed og søgte at bevolige ham, men forgæves; næste Dag var han seberhøg og talte vildt. Mig syntes han at kjende, hans Blik fulgte mig, og det var, som om han havde Noget, han vilde meddele mig, men han kunde ikke tale, og døde, uden at have kunnet forklare sig.

* * *

Der fandtes et Testamente, udfærdiget kort efter hans andet Giftermaal, ifølge hvilket han arvede Alt paa en Ubetændelighed nær, som tilfaldt mig og min Søster. Samlingen skulde nu sælges, og den blev vurderet til flere tusinde Pund; Kataloger bleve forfattede og Sagerne indpakkede for at blive sendte til en større By, hvor Salget skulde foregaa. Jeg tiggede og bad om at maatte faa et eneste Stykke til en Grindring — men nei — nu vare Visterne affattede, og der kunde ingen Forandring ske. Forbitret derover besluttede jeg at tage mig selv til Nette og sætte mig i Besiddelse af det sidste Stykke, til hvis Anskaffelse jeg havde været Vidne. At jeg vilde blive straffet haardt, brød jeg mig ikke om, blot jeg kunde faa den skjult godt. Jeg lagde en Plan. Da Alle var borte, gav jeg mig til at udføre den. Thepotten tilligemed

flere Sager stod paa en Hylde over Ra-
minen, saa høit oppe, at jeg ikke kunde
naa den ved at staa paa en Stol, hvorfor
jeg ovenpaa Stolen stillede et Par Skam-
ler. Denne improviserede Stige rystede
vel noget under mig, op kom jeg dog og
fik fat i Skatten, men Nedgangen var
vanskeligere, da mine Hænder jo nu ikke
vare fri.

I dette skjæbnesvangre Dieblif hørte jeg
hendes Trin udenfor — jeg kom til at
rygte — for ikke at falde selv, holdt jeg
mig fast med Hænderne — slap Thepot-
ten, og i Rnas laa min Stat paa Gulvet.
Som en Furie styrtede hun over mig;
jeg blev pryglet, saalænge hun havde
Kræfter dertil, men jeg udholdt det stand-
haftigt, thi alle mine Tanker vare ved
Staaerne, som jeg vilde samle op og en-
gang i Tiden lade brænde sammen.

Da jeg blev alene, samlede jeg Altsam-
men, Haandfang, Tuden, Laaget o. s. v.
og under dette mit Arbejde fandt jeg et
tæt sammenfoldet Papiir, som var presset

ind i Tuden — hvilket jeg Altsammen
bragte op paa mit eget Bærelse — og for-
søgte at samle til et Hele. Mine An-
strengelser vare forgjæves, og træet af mine
uheldige Forsøg aabnede jeg Papiiret.

Hans Navn fandtes under det og
Overskriften var: „Tillæg til mit Testa-
mente“, hvori han tilbagefaldte sin tid-
ligere Bestemmelse og vilde, at Sam-
lingen skulde sælges til Fordel for mig og
min Søster.

Jeg forstod ikke ganske Meningen, men
liste mig hen til en af min kjære Fa-
ders Venner, Mr. Bajer, som læste Pa-
piret med Forbavelse og beholdt det til
den næste Dag. Resultatet blev, at de
to gridste Fruentimmer Intet fik, med
Undtagelse af hvad der var bestemt i
Egteskabskontrakten.

Samlingen blev høit betalt, og jeg lod
min dyrebare Stat istandsætte af kunst-
færdige Fingre, og paa en Hædersplads
i min Bolig staar nu den gamle The-
potte.

Brev til Lahard fra en tyrkisk Kadi.

I Kongress-Bibliothekaren N. N.
Spoffords: „American Almanac for
1878“, et meget interessant statistisk
Værk paa over 400 Sider*), findes
blandt Andet følgende Brev, som den
engelske Udgangster og Rejsende i Øster-
landene, Austin Henry Lahard, fik fra

*) Værket er naturligvis ikke uden Feil,
men en saadan Feil, som at Christiania
siges at ligge i Sverige (Side 87), er dog næ-
sten for grov for en Statistiker. (Talen er om
Universitetsbibliotheket, hvis Størrelse angives
til 200,000 Bind).

en Kadi som Svar paa endel Forespørg-
sler angaaende Handelen og Folkemæng-
den i den By, hvori Kadien boede:

„Min navnløse Ven, du, som
glæder min Lever! Den Ting, som du
begjærer af mig, er baade vanskelig og
umyttig. Skjønt jeg har tilbragt alle
mine Dage paa dette Sted, har jeg dog
hverken tallet Husene eller spurgt om
Behoernes Antal; og med Hensyn til,
hvad den ene Person læser paa sine
Mølæsler og den anden studer ned paa

Bunden af sit Skib, saa er det ikke min Sag. Men fremfor Alt: med Hensyn til denne Stads tidligere Historie, saa kan intet Menneske angive den Maaſe af Snaus og Ruskomſnuſt, ſom de Vantro have ſlugt, før Iſlams Sværd kom. Det vilde være til ingen Nytte for os at forſøge efter det. O, min Sjæl, o, mit Lam! Søg ikke efter de Ting, ſom ikke vedkomme dig! Du kom til os, og vi tog vel imod dig; gaa bort i Fred!

Du har i Sandhed talt en Mængde Ord, og deri er ingen Skade, for Tale- ren er En og Tilhøreren en Anden. Efter dit Folks Sædvane har du vandret fra et Sted til et andet, indtil du intetſteds føler dig lykkelig og tilfreds. Vi ere fødte her og ønske aldrig at gaa herfra. Er det da muligt, at (Snakket om) en almindelig Samfærdſel mellem Menneskeſlægten ſkulde gjøre noget Indtryk paa vor Fatteevne? Maatte det aldrig ſke!

Lyt (til mig), o, min Son! Der er ingen Viſdom, ſom ligner Troen paa Gud! Han ſkabte Verden; og ſkulle vi ſætte os i Eghed med ham ved at ſøge at gjennevrænge hans Skabnings Hem-

meligheder? Skulle vi ſige: Se, denne Stjerne cirkler rundt om hin Stjerne, og hin anden Stjerne med en Hale gaar og kommer igjen i ſaa og ſaa mange Aar? Lad den gaa! Han, fra hvis Haand den er udgaaet, vil lede og ſtyre den.

Men du vil ſige til mig: "Vei dig, Mand, for jeg er lærdere end du og har ſeet flere Ting: Hvis du mener, at du i denne Henseende er bedre end jeg, ſaa nær ſaa god! Jeg takker Himlen for, at jeg ikke tragter efter det, ſom jeg ikke behøver. Du er lærd i Ting, ſom jeg ikke bryder mig om, og de mange Ting, du har ſeet, ſpytter jeg ad. Mon megen Rundsab kan ſkaffe dig en dobbelt Mæde, eller vil du ſøge Paradiset med dine (legemlige) Dine?"

O, min Ven, hvis du vil blive lykkelig, ſaa ſig: „Der er ingen Gud uden Gud".*) Gjør intet Ondt, og ſaaledes vil du hverken frygte noget Menneske eller Døden; thi, ſandelig, din Time vil komme!"

„Den ydmyge i Aanden (El Fakir),
Imaum Ali Bade."

*) Muhamedanernes ſtaaende Betjendelse.

Socrates's Fængſel og Død*].

(Efter J. Vloch).

Medens Socrates gik fra Domhuſet hen til ſit Fængſel, mærkede man ikke den ringeſte Forandring i hans Mine eller Adfærd; da hans Disciple, ſom fulgte ham, begræd hans Skæbne, ſvarede han: „Svovfor juſt græde idag? vidſte I ikke,

at jeg er ſkabt dødelig og ſit Livet paa de Vilkaar, at jeg engang ſkulde miſte det? — Ja, ſagde den unge Apollodor, men jeg følger iſær over, at du ſaa uſtyldig ſkal henrettes! — Hvad, ſvarede Socrates ſmilende, ønskede du da heller, at jeg

*) En Underretning om Socrates's Proces m. m. ſamt hans Forbarſtale findes i No. 9-12 af forrige Bind; nye Abonnenter kunne ſaa ſig diſſe 4 Hefter tilſendte for 25 Cts.

døde skyldig? — Da han i det Samme saa Amyntus gaa forbi, sagde han til sine Venner: „Se engang, hvorledes denne stolte Mand brammer af den Seier, han idag har erhøldt over mig; men han ved ikke, at Dyden altid fejrer over alle dens Modstandere.“

Da Sokrates traadte ind i Fængslet, blev han strax overleveret til Stofmesterens Fornøring, og efter de elleve Mænds Befaling sluttet i Lænker. Ifølge den hurtige Rettergangsmaade, som endnu bruges i Østerlandene, skulde Dødsdommen strax være fuldbhørt, dersom ikke en Religions-Bedtægt havde forhindret samme; Athenienserne sendte nemlig aarlig en Skib til Den Delos med et høitideligt Gesandtskab, som efter Nibtidens Skik og til en Erindring om Theseus's Iyffelige Tilbagekomst, overbragte Statens Offer og Sangerkor til Vre for Apollo; saalænge dette Gesandtskab var borte, holdtes Thingstille i Athen, og Lovene bestemte, at ingen Statsfange maatte henrettes, førend Skibet kom tilbage. Nu hændte det, at Apollo's Præst just Dagen efter Sokrates's Dom bekræftede det Skib, som næste Dag skulde affeile til Delos, og medens dette var borte, sad Sokrates hele 30 Dage i Varetægtsarrest. Med sine Disciple, som staidigen forsamledes i Fængslet for at nyde hans Selskab og Undervisning, talede han om Sjælens Natur og Tilstand efter Døden, og om andre vigtige Gjenstande; istedetfor at trøste ham, gif de altid bort selv trøstede og opbyggede ved hans lærerige Samtaler.

En Morgen, da han vaagnede, saa han sin gode Ven Kriton sidde ved Sengen. God Morgen, min Kriton, sagde han, allerede her saa tidlig? det er dog endnu aarle? — Ja, ganske vist, sporede Kriton, Dagen begynder først at gry. — S. Jeg undres meget over, at Fange-

vogteren tillod dig at komme herind! — K. Ja, han kjender mig, jeg har desuden givet ham lidt — S. Har du været her længe, Kriton? — K. Allerede nogen Tid. — S. Og du vilde ikke vække mig? — K. Du slumrede saa sødt, Sokrates! jeg nennede sandelig ikke at afbryde din Søvn; jeg sad her og betragtede dig, min gode Ven. Altid beundrede jeg din Sjælens, men allermest i dette Dieblis. — S. Det var jo skammeligt for en Mand af min Alder at grue for den Død, som nærmer sig; men hvorfor kom du her saa tidligt idag? — K. Al, Sokrates! jeg har faaet en ret ubehagelig Tidende, dog ikke saa ond for dig, som for mig og dine andre Venner; aldrig kunde jeg faaet en værre og bedrøveligere Nyhed. — S. Er Skibet maaste kommet tilbage? — K. Man har seet det igaar aften ved Sunium: uden Tvivl kommer det op til Staden idag*) og — i Morgen (her græd han) — S. Nu i Guds Navn, da det saaledes er Himlens Villie! —

Nu begyndte den ærlige Kriton at fortælle sin Lærer og Ven, at da han ikke engang kunde udholde Tanken om hans Død, end sige taale selve Sagnet af en saa god Ven, saa havde han tilligemed nogle Andre besluttet den følgende Nat at udføre ham af Fængslet. Planen hertil var allerede lagt; der behøvedes kun en liden Sum til at bestille Vagten; man vilde i Thesalien forstaafe ham et Sted, hvor han kunde leve i Rolighed og have sit anstændige Udkomme; han sluttede disse Ord: „Du maa ikke være mig imod, Sokrates! du kan ikke aflaa mine Bønner og mit Tilbud, uden at forshnde dig mod dit eget Liv, som du ellers bortkaster, ja mod din Kone og dine smaa Børn, som efterlades til Sorg og Armod,

*) Skibet kom ikke ind i Piræus-Havnen førend anden Dagen, og altsaa blev Sokrates's Henrettelse udsat endnu en Dag.

og mod os dine Venner, som hele Verden vil bebrejde, at vi Intet virkede, Intet opofrede for at redde dit Liv."

Sokrates svarede: „Min elskelige Kriton! Jeg erkjender dit oprigtige Venstreb; men din Tver stemmer aldeles ikke overens med de Grundfætninger, som jeg altid har fulgt, og fra hvilke end ikke de største Pinser skulde kunne røkke mig! Du frygter for Menneskenes Bebrejdelser; men vid, at Tingen bør bekvæme sig om Mængdens letfærdige og overlevede Domme, men kun følge den Sandhed, som adskiller det Rette fra det Falske. I Henseende til mine Børn er jeg ogsaa ubekymret; mine gode Venner ville vist bevise disse Smaa den samme Godhed og Edelmødighed, paa hvilken I nu give mig saa tydelige Prover. Altsaa bliver kun dette Spørgsmaal tilbage: Er det ret og retfærdigt, at jeg forlader dette mit Fængsel uden Statens Tilladelse? Hvor ofte billigede vi ikke, at man aldrig bør betale Ondt med Ondt, gjengjælde Fornærmelser? Hvor ofte lærte jeg Eder ikke, at den gode Borgers første Pligt er at adlyde uden Undtagelse alle Statens Love? Men var det ikke at svække Lovens Kraft, ja tilintetgjøre dem ganske, om man satte sig imod deres Udøvelse? — Harde jeg været misfornøjet med Statens Love, kunde jeg jo som fri Mand have søgt min Lykke i andre Lande; men jeg underkastede mig med Glæde Lovens milde Lag og nød ved utallige Leiligheder deres Bestyttelse og velgjørende Virkninger. Hvorfor ønskede I da nu, mine Venner, at jeg skulde hevne mig paa dem, der have misbrugt Lovene til at styrte mig, ved at overtræde Lovene selv, og fornærme dette mit kjære Fædreland, hvis Grundstøtter Lovene ere? — Fremdeles, gave ikke disse samme Love mig Leilighed til, efterat min første Dom var fældet, at undvige? Endnu havde jeg et frit

Valg imellem Døden og Landsflygtighed; men jeg underkastede mig frivillig den anden Dom og erklærede høitideligen, at jeg heller ønskede at dø end savne mit Fædreland. Og jeg skulde nu bryde mit Ord og min Pligt? Fremmede Nationer skulde se den gamle Sokrates landsflygtig, en Mindremand, en Forræder mod Staten og en Overtræder af Lovene, for at tilbringe nogle faa kummerfulde Dage af en bortvisnet Alderdom? Jeg skulde vanære mit Møde og forevige Svaghed og Brøde? Hvorledes turde jeg uden Blusel og bitter Selvbebrejdelse nævne Retfærdigs og Dydens hellige Navne? Nei, min Ven! vær du kun rolig, og tillad, at jeg lydlig følger den Bane, som Himlen foreskrev!"

Andre Dage efter denne Samtale lagde det hellige Skib ind i Piræus's Havn; de elleve Mænd indfandt sig om Morgenen i Fængslet, for at forkynde Sokrates Dødsdommen og tillige efter Lovene løse hans Venner til et Tegn paa, at han endnu inden Solens Nedgang skulde ende sine Dage. Strax derefter traadte adskillige af hans Disciple og Venner (omtrent tyve i Tallet) ind i Fængslet, hvor de fandt den bedrøvede Kantippe siddende med et lidet Barn paa Armen; da hun saa dem, raabte hun grædende og fortvivlet: „Se, Sokrates! der kommer dine Venner for at tale med dig sidste Gang." Han bad Kriton følge hende hjem; og man maatte med Magt bortføre denne Ulykkelige. Den øvrige Del af Dagen anvendte han til Samtaler og Betragtninger; hans Disciple og alle Nærværende maatte beundre hans Laalmodighed og Sjælsstyrke.

Rebes, en af hans Disciple, spurgte ham, om det aldrig var Noget tilladt selv at ende sine Dage, naar Livet var kummerligt og kjedsommeligt? — „Nei", svarede Sokrates, „ethvert Menneske er

af Gud sat ligesom paa en vis Post her i Verden; denne maa Ingen uden Tilbedelse forlade; men derimod bør man og, naar Forsynet vinker, være færdig; saaledes sukker jeg af Længsel efter det Dieblit, naar Gud kalder; thi jeg er overbevist om, at Døden skal oversætte mig til en bedre Tilstand, hvor jeg, samlet med u dødelige og salige Aander, skal nyde en fuldkomnere Lykkeligbed.“

Derpaa talede han om Sjælens Udødelighed og Tilstand efter dette Liv. „Uden Tvivl skal den samme Sjæl, som var til hos Gud før Legemet, leve Aandernes Liv, naar dette Legeme opløses, og efter Døden nyde Følgerne af sine Handlinger her i Livet. Forlader den altsaa Legemet ren og ubesmitet fra Sandselighedens Laster, prydet med ædle Kundskaber og forberedt for Ewigbeden, saa forenes den rimeligvis med det u dødelige og vise Bæsen, som den ligner, og i hvis Skjød den, befriet fra Fordomme og Bildfarelse, fra Lidenskabernes Vænter, fra Frygt og andre menneskelige Svagheder, evig skal nyde den allerfuldkomneste Lykkeligbed og Fryd; men skulde endog dette Haab være ugrundet*), saa gjør det mig dog for nærværende Tid til det lykkeligste Menneske; det bortjager Dødens Rædsler og Bitterheder og fylder mine sidste Diebliske med de reneste Glæder. — „Ja“, blev han ved, „Enhver, der, affondret fra Sandselighed, smykker sin Sjæl med saadanne Prydelser, som passe sig til dens u dødelige Natur, med Retfærdighed f. Ex., Maadelighed og andre Dyder, kan glad og rolig vente sin Afstedstime; naar Ederens engang kommer, mine Venner, skulle I følge mig; nu er min Time kommen, og jeg

hører allerede hans Røst, som bortfalder mig.“

Derefter spurgte Kriton, hvorledes han vilde begraves? Sokrates vendte sig til Phædon og sagde smilende: „Den gode Kriton kjender mig endnu ikke ret: han ved maasse ei, det er Sokrates, der taler med Eder, siden han spørger, hvorledes man skal jorde mig; men, (svarede han Kriton), du burde have spurgt, hvorledes jeg vilde, mit Legeme skulde jordes, og dertil svarer jeg: som I selv finde for godt eller efter Sit og Brug.“

I det Samme stod han op og gik hen i et Kammer affides for at bade sig, Kriton fulgte ham; de andre begræd sin Skjæbne og det u dødelige Tab, de nu skulde lide.

Nu kom Sokrates tilbage fra Badet og fandt sine tre Børn, af hvilke de to endnu vare smaa. Disse anbefalede han til sine Venners ædelmodige Omfjorg og lod Pigerne, som havde bragt dem, føre dem hjem igjen. Derefter meldte de elleve Mænds Tjener, at da Solen allerede dalede, var det nu Tid, at Sokrates drak Giften: „Dette Grinde (sagde han), som Lovene og mit Embede paa lægge mig, er bedrøveligt, hvorfor og Mange forbande mig; men aldrig saa jeg, at nogen Fange viste en saadan Standhaftighed som du, Sokrates! og heraf slutter jeg, at du ikke er vred paa mig, eller tillægger mig Skylden for din Ulykke; vi kjende alt for vel Ophavs mændene! Velan da, underkast dig i Guds Navn Skjæbnet.“ For Graad kunde han ikke tale mere, men gik bort for at give sine Taarer frit Løb. „Ja“, svarede Sokrates, „i Guds Navn! jeg vil følge dit Raad“; „hvilket godt Menneske!“ sagde han til de Andre, „medens jeg har været her, har han ofte kommet ind til mig; se engang, hvor han nu græder for mig; — men Krit-

*) Man betænke, at Sokrates var en Hedning, som ikke kjendte den guddommelige Naabebæring.

ton! vi maa adlyde ham; lad En bringe mig Giften, om den er særdrig, hvis ikke, da tillade man den saasnart som muligt."

Kriton forestillede ham, at Solen endnu var oppe, og at andre Fanger ofte fik nogle Timers Opsættelse. „Ja", svarede han; „de kunne have sine Aarsager; jeg har mine."

Nu gav Kriton Ordren; man blandede Giften, og Fangerjeneren bragte ham det dødbringende Bæger. Sokrates spurgte, hvorledes han skulde forholde sig, naar han havde druffet. Svaret var: han skulde først gaa frem og tilbage, men siden lægge sig paa Ryggen, naar hans Ben begyndte at blive tunge og kolde. Derpaa tog han, uden at blegne eller skjælve, Bægeret, som var fyldt med Starthedsaft, og drak denne, bedende, at Gud vilde forunde ham en lykkelig Vortgang fra denne Verden.

Sorg og Skrak betog nu de Tilstedeværende; den unge Apollodor var især utrokelig, han havde grædt den hele Dag, og Fængslet gjenlød nu af hans Skrig. Sokrates derimod var rolig og sagde: „Hvorfor græde I, mine Venner! jeg lod jo Fruentimmerne gaa bort, fordi jeg ikke vilde se paa slige Svagheder; fatter et godt Mod: Døden maa have gode Værfler." Han blev imidlertid ved at bevæge sig, indtil han mærkede, at hans Ben bleve tunge. Nu lagde han sig paa Sengen og indhyllede sit Hoved; Jeneren betydede de Høstaaende, hvorledes Giften virkede opad fra Venene til Hjertet og Hovedet. — Sokrates sagde til Kriton: „Vi skyldes Askulap en Gæne*), forglemmer ikke dette Løfte." „Det skal ske", svarede

*) Vijs ved man ei, hvad dette vil sige; jeg mener, Sokrates ligner her Giften ved en Lægebrød; „den har", vil han sige, „gjort sin Virkning, og altsaa skyldes vi Lægebommens Gud et Offer." (J. Blochs Anm.)

han, „men har du ellers Noget at befale os?" Han taug og udgav i det Samme Aanden. Kriton tillukkede hans Dine og kyskede hans kolde Ansigt. —

Saaledes døde den vise Sokrates, savnet af alle Retsfagne, men især af dem, der havde nydt hans Selskab og Undervisning; disse sørgede for ham som for en Fader og lode hans affjælede Legeme anstændigen begrave. For at undgaa Forfølgelse flygtede Plato og de øvrige Sokrates's Disciple (Xenophon var da i Asien) til den Gulkides i Megara, som tilforn havde vobet sit Liv for at høre Sokrates, og nu understøttede hans efterladte Venner, indtil Stormen i Athen havde lagt sig.

Det varede ikke længe, førend Athenienjerne fortrøde en Handling, som endog fremmede Stater bebrejdede dem. Digteren Euripides skrev sit Sørgespil *Palamedes* for at vise, at Sokrates ligesaa uskyldig som hin Oldtidens Helt var bleven henrettet, og da nu Skuespilleren med megen Følelse udtalte disse Ord i Stykket:

„Hvor grusomt dog, at I til Døden domte
„Den Vise, der saa uskyldig var
„I Tale og i Daad, en Bryd for alle
Græker!"

brast Tilskuerne i Graad og tænkte paa den nylig henrettede Sokrates.

Vel udgav Dyrigheden en Forordning, at Jngen maatte enten tale eller skrive offentlig om denne Proces; men Samvittigheden og det vingede Rygte taug derfor ikke. Da nogle Fremmede fra Pontus vare komne til Athen for at se Sokrates, førte Antisthenes dem til Anytus, sigende: „Sokrates kan jeg ikke vise Eder; han er ikke mere; men her se I en af hans Banemænd, som man holder for visere, end han var."

Annytus maatte strax derefter rømme Staden og leve foragtet i Landsflygtighed; Melitus, som havde været Hoved-Aktor, dømtes til Døden; de øvrige Sokrates's Anklagere havde samme Skjæbne; man ansaa den Pest, som da rasede i Athen, for en Guds Straf over Staden; Athenienserne tilluskede, for at bevidne Stadens almindelige Sorg, alle Dømhuse og Svelsespladse. Mange anlagde

offentligen Sørgedragt for Sokrates, og man satte ham en Grestotte af Bronze paa Stadens hæderligste Plads. Saaledes tilstod Folket sin Overilelse og søgte saavidt muligt at bøde paa den begangne Uretfærdighed.

Om de forskjellige philosophiske Skoler, der havde sit Udspring fra Sokrates's Undervisning, er her ikke Stedet at give nøiere Besked.

Strøtanke.

Vær ikke hastig til at dømme om Mennesker, som du ikke kender; de kunne have et lidet tiltalende Ydre og dog være meget brave Folk.

— „Vær den, som Være bør“, — men der er Naade med Alt. Et af Tegnene paa et Folks Tilbagegang er, at det begynder at gjøre altfor meget Væsen og Stads af det, som kun hæver sig lidet over det Almindelige, at staae formeget omkring Personligheden, at faa det travlt med at bevise Være baade her og der, at jage efter Fornøielse og glemme Tidens alvorligste Krav.

— Det er en uretfærdig Lov, som rover Ber for at berige Paal.

— Folk, som ere ganske vantro med Hensyn til den bibelske Aabenbaring, vise derimod ofte en paafaldende Lettroenhed, naar Noget frembydes i „Videnskabens“ Navn.

— En Mand, som ikke har Penge,

kan være fattig, men en Mand, som ikke har Andet end Penge, er endnu fattigere. (Frazier).

— Folk, som have det travlt med at faa „Udspredeiser“ istand, trænge i Regelen ikke til Udspredeise; de er adspredte nok for.

— Gud tager Menneskenes hjertelige Duffer og Villie i Gjerningens Sted, naar de ikke have Magt til at udføre det, men han tager aldrig den blotte Gjerning i Villiens Sted. (Baxter).

— Sæt ikke din Tillid til Verden; den holder ikke, hvad den lover.

— En af Oldtidens vise Mænd fik en Dag Besøg af en Nigmand, som spurgte ham, hvad han vilde have for at opdrage hans unge Søn. Den vise Mand nævnte en Sum; men den Rige syntes, det var formeget. „For den Sum“, sagde han, „kan jeg købe min Søn en Slave.“ — „Gjør det“, sagde den Vise, „faa har du to Slaver.“

Jøderne i Konstantinopel.

(Af P. Blom, forhen Præst ved den norsk-svenske Legation sammesteds).

Der er omtrent 70,000 Jøder i Konstantinopel. Af disse er omtrent 65,000 spanske Jøder, 3 til 4000 tydske og polske, 5 til 600 italienske, og 500 Karaiter. —

De spanske Jøder, de saakaldte „Sephardim“, ere Efterkommere af nogle af de uslykkelige Jøder, der bleve udjagede af Spanien af Ferdinand den Katholske og Isabella i Aaret 1492. Sultan Bajazid den Anden modtog dem med Velvillie, og indrømmede dem Rettigheder i Lighed med de øvrige Rajaer*). — I lang Tid vare de spanske Jøder Sultanernes Bæverer; men de fortrængtes efterhaanden af Armenierne, og sank ned i Armod. Naar man gaar gjennem det store Jødekvarter i Stambul, som kaldes „Balata“, ser man næsten ikke Andet end Fattigdom og Forkommenhed. — De tale Spansk, men bruge det hebraiske Alfabet i Skrift og Tryk. De have mange Skoler og sætte stor Pris paa talmudistisk Lærdom. Drengebørnene undervises meget slittigt, medens Pigebørnene ganske forsummes. —

Der er allerede gjort særdeles meget for at kristianisere disse stakkels Mennesker, der tyranniseres af deres Rabbinere. Saaledes har det engelske Bibelselskab udgivet det nye Testamente paa Jøde-Spansk, og det amerikanske det gamle Testamente i samme Sprog. — Den stotste Friskirke sendte i 1847 Missionærer, der oprettede en Drengeskole i Jødekvarteret „Haskoi“ ved det gyldne Horn. Denne Skole blev gjentagne Gange anathematiseret (d. e. banlyst) af Rabbinerne, men den trodsede dog Stormen,

og blomstrer den Dag idag til stor Betsignelse for hele Kvarteret. For Pigebørn er ogsaa senere oprettet en Skole, hvor der undervises i Kristendom, Skrivning, Regning og Haandarbejde. — Forældrene synes mere og mere at faa Dinen op for Nyttien af disse Skoler, og bryde sig mindre og mindre om de rasede Rabbineres Forbandedser. — Faa spanske Jøder ere hidtil offentlig gaaede over til Kristendommen. Den væsentligste Grund til, at det gaar saa smaat hermed, er vel den, at man ved at foretage dette Skridt mister hele sin timelige Betsfærd.

De tydske og polske Jøder bo næsten alle i Forstaden Galata. De ere driftige og tildels velstaaende. Blandt dem udrette Missionærerne mest, da de ikke leve under saadant Tryk fra Rabbinernes Side som de spanske. Den stotste Friskirke har allerede i mange Aar havt blomstrende Skoler iblandt dem. Den lille kristne Menighed, som Herren har samlet sig af dem, og som jeg under mit Ophold i Konstantinopel hjalp til at betjene, sit jeg meget kjær. Dens daværende Præst, Hr. Rudolph König, en Danziger, som nu virker med stor Betsignelse i Ungarns Hovedstad, og hvem Keiser Frantz Joseph personlig har takket for hans gode Indslydelse paa Pesths Garnison, er en af de kristeligste Mænd, jeg har kjendt, gudhengiven, utrættelig og taalmodig. Hans Hustru, en omvendt Jøvinde fra Slotland, er ogsaa en overordentlig from og tillige hoit begavet Kvinde, der i mange Aar med stor Iver har arbejdet for de tydske og polske Jødinders aandelige og timelige Vel. En gammel Bibelfolpør ved Navn Feiod har ogsaa udsaaet

*) Saaledes kaldes alle Sultanens iffe-muhammedanske Underjaatter.

mangen gavnlige Sæd blandt den jødiske Befolkning i Galata. Han var et af de mærkeligste Mennesker, jeg har truffet paa. Hans Iver, Nidkjærhed og Uforfærdethed kjendte ingen Grændser. Man kunde til enhver Tid paa Dagen træffe ham i Konstantinopels Gader med sin Sæk med Bibler og Ny-Testamente, faldende disse til Tyrker, Grækere, Armenitere og Jøder. Hefligt forfulgt, især af de græske Papafer (Præster), blev han flere Gange af den græske Pøbel kastet i det gyldne Horn og gennemprængt. To Gange var han nærved at blive forgiftet. Han roste Tyrkerne meget og sagde, at han, næst Gud, havde dem at takke for sin Redning. I de sidste sex Uger af sit Liv boede han hos mig. Skøndt han stundom gik til Yderligheder, var han dog i det Hele taget opbyggelig. Han døde under et Besøg hos kristelige Venner i Bursja. Jeg har besøgt hans Grav ved Foden af den majestætiske snebedækte Olymp. Hans Venner havde reist en Mindesten paa den.

De italienske Jøder danne paa Grund af deres Intelligens det mest fremragende jødiske Kommunitet i Konstantinopel. De ere i Regelen fra Livorno og drive store Forretninger med italienske, franske og engelske Handelshuse. Flere af dem ere gode Læger. Den stotste Frikirke har ved sine Missionærer ogsaa oprettet en Pigeskole blandt den. Denne Skole er godt besøgt og til megen Velsignelse; men ingen Overgang til Kristendommen finder Sted. Karaiterne (Karæerne), der af de øvrige Jøder betragtes som Rjættære, forfæstede Talmud, og holdt sig blot til de fem Mosebøger*). De paa-staa selv, at deres Parti var til før det første Tempels Forstyrrelse. De an-

*) Enhver Karait anser sig forpligtet til at afskrive de fem Mosebøger mindst en Gang i sit Liv.

toges af Mange at være Sadducæernes aandelige Efterkommere, hvilket imidlertid slet ikke er Tilfældet, da de ikke hylde de jadducæiske Meninger og Lærdomme. Karaiterne ere upaatvibelig den gammeljødiske Kirkes reneste Repræsentanter i Nutiden, saaatlige Jødedommens Protestanter. De ere mindre overtroiske end de øvrige østerlandske Jøder, redeligere, renligere. Allerede før det græske Keiserdømmes Fald boede Karaiter i Konstantinopel. Dengang, som nu, var det græske Sprog deres daglige Umgangssprog. De ere næsten utilgængelige for Underledestroende, men vedligeholde en varm og stadig Forbindelse med deres Troesfæller paa Krim, i Egypten og i de preussiske og russiske Østersøprovincer, hvor de drive megen Handel med Rab. Paa min Reise til Egypten traf jeg paa Dampffibet deres Dverrabbiner, der bor i Rusland, en ærværdig, intelligent Olding, der endog indlod sig i Samtale med mig om Kristendommen. Han røbede udbredt Kundskab og tilstod, at det nye Testamente indeholdt adskillig god Moral, men om Kristus vilde han hverken sige det Ene eller det Andet.

De Israelliter, der ere fødte i Tyrkiet, ere, paa Karaiterne nær, Talmudister. Talmud er, som bekendt, en kolossal Samling af rituelle og historisk-legendemæssige Traditioner. Efter Rabbi Akiba og Patriarken Simon, Søn af Pauli Læver, redigerede Jehuda-ha-Nasi den ældste Samling af den traditionelle jødiske Lov. Dette er „Mischna“. Den palæstinensiske Kommentar (d. e. Forklaring) til Mischna er den „jerusalemiske Gemara“, der staar tilbage i Ansæelse for den „babiloniske Gemara“, der er ordnet af de persisk-jødiske Rabbinnere Asche og Jose det sjette Aarhundrede. De tyrkiske Jøder ere forresten meget overtroiske, da de af deres Rabbinnere opdrages dertil.

Jeg var i Konstantinopel Vidne til et Jødeoprør, og det maa jeg tilstaa, at værre Strighalse og Spektakelmagere kan der ikke findes. Sagen var den, at den rigeste Jøde i Hovedstaden, Sultanens Bankør, Hr. Ramondo, en Mand, der ønskede sine Troesfællers Dplysning, havde begyndt at udgive en Avis, hvori han angreb Rabbinerne, og opfordrede dem til at virke til Israels Dplysning og ikke til Befordring af sørgelig Overtro og Blindhed. Rabbinerne bleve rasende, satte ham i Ban, og ophidsede Folket mod ham. En Dag drog titusinde Jøder med Ovrabbineren af Konstantinopel og Ovrabbinerne af Smyrna og Jerusalem i Spidsen gennem Forstaden Galatas Gader til Sultanens Residens Dolmabagtsche, for at forlange Hr. Ramondo arresteret. Larmen var stor, medens de tre Prælater vare inde til Audients hos Storherren, der efter de høierverdige Herrers kraftige Forestillinger endelig lovede at lade Avisen undertrykke. Da de triumferende kom ud af Paladset, gjorde de Fredstegn til Hoben med Hæn-

derne, hvorpaa den vliebkelig i Stilhed forføiede sig bort. Tyrkerne morede sig fortræffeligt, lo og spottede over de stakkels „Tschiffutlar“ (Tyrkernes Ugenavn paa Jøderne).

Det israelitiske Kommunitet er vistnok det bedst administrerede af alle de fem Kommuniteter i Konstantinopel, der høre under den høie Port. I Spidsen staar Ovrabbineren af Konstantinopel, den saakaldte „Khatam-Baschi.“ Han vælges af Notablerne og har Rang med de kristne Patriarker. Han kan afsættes enten direkte af Porten eller efter Klage fra Nationen. Khatam-Baschien bistaaes af et Raad af sex Medlemmer, det saakaldte „Daianim.“ Tre ere Rabbinere, tre Lægmand. Den dømmende Myndighed udøves af et Tribunal, „Bet-din“ kaldet, der bestaar af tre Medlemmer. Dette Triumvirat, der dømmes saavel i religiøse som civile Sager, staar i saa stort Ry for Retfærdighed, at Grækere og Armeniere i de Sager, de have med Israelliter, heller ville underkaste sig en Kjendelse af den jødiske Betdin, end af deres egne Domstole. —

Gaader og Opgaver.

No. LXXII.

I Havet dens Liv begynder,
Der svømmer den fri og glad;
Dog Mennesket heller hnder
At have den paa et Fad.

Naar man et Bogstav borttager,
Det Hele forvandler sig
Dg trives i Eng og Alger,
Dg gjør ofte Bonden rig.

Hvis end et Bogstav bortskjæres,
Til Noget bliver det da,
Som ikke kan godt undværes
I Regning og Algebra.

No. LXXIII.

To Arabere satte sig til at spise Middag; den Ene havde fem, den Anden tre Brød. Nu kom en Fremmed, som bad om at faa kjøbt Trediedelen af deres Mad; det fik han. De spiste nu op alle Brødene, og efter endt Maaltid gav den Fremmede dem som Betaling 8 Sølvstykker. De To bleve ikke enige om Delingen af Sølvstykkerne og kom for Radian. Denne delte Sølvet saaledes, at han gav syv Sølvstykker til Eieren af de fem Brød og kun et Sølvstykke til den, som havde haft tre Brød; og han gjorde ret. (Bevis det!).

 Blandinger — Nyt og Gammelt.

Strousbergs nyeste Projekt gaar ud paa at forvandle Berlin til en Søhavn. I en Pjece, betitlet „En Søhavn“ udvikler den bekjendte Spekulant ifølge et Telegram til Times som Resultat af sine Overveielser, hvilke han, som bekendt, har havt rigelig Tid til at anfille under sit Fangenskab i Rusland, at der ikke kan tænkes noget mere fordelagtigt Projekt end at forbinde Berlin med Østersøen og Nordøen. Forbindelsen skal tilveiebringes ved at grave Kanaler fra Berlin til Elbens og Odrens Mundinger, og Strousberg fremhæver, at Terrænets Bestaffenhed særlig begunstiger Kanalens Anlæg. Hovedsagen ved Projektet er imidlertid, at det skal være saa fordelagtigt, at dets Ophavsmand tilbyder sig at bringe det til Udførelse uden nogen Bistand eller Garantier fra Regjeringens Side. Hvis

nemlig blot Halvdelen af de Skibe, der fare mellem Nordøen og Østersøen vil lade sig buxere gjennem Kanalen, vil Kapitalen, der anslaaes til 8 Mill. Pd. Sterl., give et Udbytte af 10 pCt.

Instinktets Arvelighed. — Man har ført udrethede Jagthundehvalpe paa Jagt og gjort følgende mærkelige Jagtagelser: En Hønselhundehvalp stod, saaledes som dens Forfædre vare oplærte til at staa, med spændte Muffler og strærende Dine for en Algerhønsflof. En Hvalp, hvis Forfædre vare oplærte til Snejpejagt, gav sig strax til at søge paa de snebare Steder ligesom en gammel erfaren Snejpehund. Den tredje, hvis Forfædre havde været afrettede til Jldjagt, gav Tegn paa heftig Vrede blot ved Lugten af dette Dyr, medens de øvrige Hunde af andre Racer ei viste Tegn til Bevægelse.

 Man anmodes venligt om at betænke, at Udgivelsen af Bladet koster mange Penge, og at man derfor ikke bør nøle med at indsende sin Kontingent. Saa snart denne indløber, skal Kvittering blive sendt; hvis den ikke kommer inden 2 Uger efter Afsendelsen af Pengene [eller for Pacific-Staternes Vedkommende inden 4 Uger], saa skriv igjen og meld det. Send Pengene paa en betryggende Maade, saa de ikke blive borte undervejs. Adresse: **N. Thronsjen**, Drawer 14, Decorah, Iowa.

Indhold: „Kun dagligdags er al din Dont“. — Eugenotterne som Galeflaver. — Japaneserne. — Den gamle Tjepotte. — Brev til Layard fra en tyrkisk Kadi. — Socrates's Fængsel og Død. — Strøtanke. — Føderne i Konstantinopel. — Gaader og Opgaver. — Blandinger — Nyt og Gammelt.

E. MATHER,
JUSTICE OF THE PEACE,

COLLECTING AGENT.

Office in City Hall - - - - DECORAH, IOWA.

M. N. JOHNSON & BROTHER,
ATTORNEYS AT LAW,

M. N. Johnson,
NOTARY PUBLIC.

DECORAH, IOWA.

DECORAH, IOWA.

anbefales Landsmænd og andre Rejsende af Cieren

D. L. Gamre.

☛ En Leiestald med gode Heste og Kjøretøier er forbunden med Hotellet.

OLSON & THOMPSON,

DEALERS IN

DRYGOODS, NOTIONS, CLOTHING,

HATS, CAPS, BOOTS, SHOES and GROCERIES.

WATER STREET - - - DECORAH, IOWA.

A. Gullikson & Bro.,

DECORAH, IOWA,

handler med Stangjern, Spiger og Glas, Kage- og Kaffeovne samt Kobber- og Blikvarer, Gaardskredskaber og Verktøi, Bygningsmaterialier, saasom Vinduesglas, Døre, Blinds, Bygningspapir, Blyhvidt og Olie.

Kobber- og Blikvarer repareres. Tagrender forserdiges til billige Priser.

P. H. WHALEN

handler med

Manufaktur- og Kolonialvarer,

Hatte og Huer, Støvler og Sko etc. etc.

Sydsiden af Water Str. = = = Decorah, Iowa.

I. H. MONTGOMERY & CO.

Apothekere og Boghandlere,

DECORAH, IOWA.

Mediciner tilberedes omhyggeligt efter Lægers Recepter. En duelig og forsigtig norsk Erpeditør er altid tilstede.

Jubhold af 12te og 13de Bind

—af—

“For Hjemmet”.

Tolbte Bind: Pleiedatteren (en udmærket Fortælling). — Kong Harald og Islendingen (Digt). — Lidt om Voaserne i New York. — Magdalene Schubert. — Lidt fra Philadelphia. — Minder fra en Islandsfærd. — Brev til „For Hjemmet.“ — Den ufrivillige Redningsmand. — Laura Bridgman. — Tallet „Hu.“ — Jernkonstruktioners Forhold ved Jidsvaader. — Herrens skjærmende Haand. — Det flydende Anter. — En Expedition til Klippebjergene. — Fra Luften og fra Havet. — Drømmen (Digt). — Samuel Plimsohl. — Fra Ceylon. — Ny Opfindelse. — Fru Maria Schandorff. — Et Møde med Luther. — De Blinde, en tydtst Fortælling. — Stanleys Reise i Mellemafrika. — De to Hunde. — Spor efter islanske Vulkanudbrud. — „Giver, saa skal Eder gives.“ — Kirgiserne. — Det gamle Olympia. — En mærkelig Tildragelse. — Fra Philadelphia. — Et foreaast Gesandtskab. — Lidt Farvelere til Husbehov. — En Maskine som Schafspiller. — Dyrenes Sjæleliv. — Hvorledes Bibelen er bleven bevaret. — Somands-Enfens Lampe. — Kasselet-Fangsten i det store Ocean. — Den skjulte Skat. — Paa Aarets sidste Dag (Digt). — Den lille Hyrdebreng. — En Gave. — En Mængde Blandinger. Tilsendes portofrit for 60 Cents.

Trettende Bind: Ved Aarskiftet (Digt). — Karl den Tolbte i Norge. — Onklen fra Amerika, Fortælling. — Et Trøstebrev fra Luther. — Den aarlige Udbandring af Børn fra Tyrol. — En Indianerhøvding. — Infekthøjninger i Barskove. — En gammel Discipel, Fortælling. — Igaar, idag og imorgen (Digt). — Alpefjoven, Fortælling. — I Heklas Krater. — Manden med Diamantspænderne. — Blomstermissionen. — De tvende Sverd. — Skyen (Digt). — Hundedagene og Hundestjernen. — Jordan og det døde Hav. — Maria Stuarts Bon. — Om Dden. — Mod Hianlen (en udmærket Fortælling). — Fra Korstogenes Tid. — I Hjemmet (2 Sonetter). — Den forsigtige Fabrikant. — Nullernes Betydning. — Vore Forsædres Opdragelse. — Solspektret. — Forsninger paa Island. — Hungerenoden i Indien. — Besværs Udbrud. — En Serling. — Fundet paa Cypem. — Hedenskab og Navakristendom. — Sædemandens Sang. — Kongegraven i Busento (Digt). — Frands Aard. — Eg-Jndhøstningen ved Orinoko. — En Gut fra Londons Gader, Fortælling. — Central City. — Billedhuggeren og Straffangen. — St. Dlafss School (Digt). — Tyrkiet og Tyrkerne. — En besynderlig Kur. — Faren ved at spise Boeuffsteg. — Maleren (Digt). — Et Festmaaltid for Lyve og Bedragerer. — Siam. — Lidt om Brasillien. — En østerlandst Fortælling. — De smaa Planeter. — Jøbedommen. — Jldtemplet i Baku. — En Mængde Blandinger. Tilsendes portofrit for 80 Cents.

 Behag at oemærke Avertisfementet: **Hus til Salgs**, paa 3die Side af Omflaget.

Tillæg.

Den norske Synodes Boghandel,

DECORAH, IOWA,

handler med Bibler (i forskjelligt Format og Bind), Nye Testamenter, Altenburg-Testamenter, Huspostiler og Husandagtsbøger, Psalmebøger. Skolebøger. Skrifter af historisk Indhold, kristelige Fortællinger osv.

Følgende Udbalg af Bøger paa vort Lager anbefales som skikede dels til Opbyggelse, dels til Belærelse og Underholdning baade for Ung og Gammel. Mange af de nedenfor opførte Skrifter turde ogsaa egne sig for Læseforeninger eller Menighedsbibliotheker. Fuldstændig Katalog sendes gratis paa Forlangende.

Heiberg. Thomas Kingo, Biskop i Fyen. En Levnets-	1.00
beskrivelse	
Pontoppidans Levnet og hans Dagbog fra en Rejse i	1.00
Norge 1749	
Bang. Hans Nielsen Hauge og hans Samtid....	2.50
Brun. Gammelt Nyt om og af Biskop J. Nordal Brun	3.00
Barry, Admiral. En sand Kristens Levnetsløb	1.35
Nat og Morgen. 400 Fortællinger fra den kristelige Mis-	2.25
sionshistorie	
Dahle. Madagaskar og dets Beboere....	3.00
Flood. Forindien. Udbalg af opbyggelige Missionsfortæl-	65
linger	
— Grønland. Udbalg af opbyggelige Missionsfortællinger	75
— Betsignede Missionsfrugter	10
Florez. Dræt med Missionsgarnet. Missionsforedrag	90
Kielland. Zululandet. Rejseerindringer	30
Ældre og nyere Missionsfortællinger fra alle Ver-	15
dens Dele. 2—6 Hefte pr. H.	
John C. Pattison, En Martyr i Missionen	15
Wildenhahn. Luther og Melancthon	75
Fra Luthers Tid. Optegnelser af Familien	2.50
Schönberg Cotta. 2 Dele i 1 Bind	
Spaniens Martyrer og Hollands Befriere, af	1.65
samme Forfatterinde	
Under Cromwell og Karl II. En Fortælling af samme	2.50
Forfatterinde	
Ritty Trevhyan. En Fortælling fra det aandelig bevæ-	1.50
gede Liv i England paa Whitefields og Wesleys Tid....	
Harms, L. Fortællinger....	1.20
— Guldbæbler i Sølvskaaler. Fortællinger	60

Man. 400 Fortællinger for Skolen og Livet.....	2.20
— Alvor og Gammen.....	1.50
En Moders veiledende Ord til sin Datter	40
Nogle Ord til Nordens Mødre, med Forord af Bis- kop Moe..	75
Erindringer fra det betydningsfuldeste Aar af mit Liv. Af Forf. til En Moders veiledende Ord til sin Datter...	40
Stretton, Hæsha, Alene i London. En Fortælling	75
— Lilla Megs Børn do....	65
— Cassh do.	75
— Enoch Nordens Bæreaar, do....	80
— Nellies tunge Dage, med Forord af Sognepræst Laache	65
— Stephen Fern	90
— Børnene i Cloverly, Fortættelse af Stephen Fern, med 5 Billeder	1.00
— May Krømer, En Fortælling fra Strasburgs Beleiring	75
— Bedes Begat....	1.00
— Kongens Tjenere	75
Jessicas Første Bøn	40
Hytten paa Stranden	40
Fiskergutten fra Den Man. Af Forfatteren til „Jes- sicas første Bøn“ m. Fl.	65
Bollmar. Præstegaarden i Garzen	1.00
— Præstegaarden i Indien	1.10
— Tre Juleaftener. En Fortælling	1.25
En Bommebibels Hændelser	1.75
Caspari. Skolemesteren og hans Søn....	75
Friis. Vor Herres Haandlangere	45
— Et Dykkebarn...	45. 55. 70
— En Skolemester efter Herrens Hjerte	15
P. Blom. Fra Østerland. Skilbringer fornemmelig af Muhammedanernes Liv, Sæder og Skikke	65
Smith. Mennesket som Borger i Staten	1.00
Rappe. Kortfattet Verdenshistorie, samt en udfør- ligere Norges Historie under de oldenburgske Konger og Huset Bernadotte...	2.00
Griksen. Nordens Historie	75
Glaubrecht. Kalendermanden fra Weitsborg	50
Bunyan. En Pilgrims Vandring	80
Preuss. Synderens Retfærdiggjørelse for Gud. 1.00 Guds Børns himmelske Frydemaaletid paa Jor- den. Bønner før, ved og efter Raadveren.....	75
Guds Børns daglige Afgang til Raadestolen. Bønner og Psalmer til Morgen og Aften hver Dag i Ugen.	30

Iver Larsen

fælger udelukkende for Kontant og handler med

DRYGOODS, NOTIONS,

Færdiggjorte Klæder,

Hatte, Huer, Støvler, Sko, Kolonialvarer, etc. etc.

Decorah - - Iowa.

For 12 Cents

fendes portofrit et Hefte, indeholdende

„To ældgamle Sange førnyede“,

nemlig *Solvtalvisen* og *Den gyldne Abc.* 5 for 50 Cts., 12 for \$1.00.

Adresse: A. Thronsjen, Dr. 14, Decorah, Iowa.

380 Oktavsider

med udvalgt Læsning for 60 Cents,

nemlig 12te Bind (1876 II.) af „For Hjemmet“, indeholdende Fortællingerne „Pleiedatteren“ og „De Blinde“, „Grindringer fra en Islandsfærd“, „Laura Bridgeman“, „Magdalena Schubert“, „Maria Schandorf“ og meget andet udvalgt Læsestof. Sendes portofrit for 60 Cents. Benyt denne Leilighed!

Adresse: A. Thronsjen, Dr. 14, Decorah, Iowa.

Skovstjernen

(Missionær Fjeldstedts Ungdomshistorie) tilligemed meget andet interessant Læsestof (4 Hefter af „For Hjemmet“) sendes portofrit for 25 Cents.

To Søstre, en Fortælling fra en norsk Fjeldbygd (4 Hefter af „For Hjemmet“) portofrit for 25 Cts.; begge for 40 Cts.

Adresse: A. Thronsjen, Dr. 14, Decorah, Iowa.

Til Salgs billigt.

Mit 2 Stages Murstens Vaaningshus paa nedre Water Street med dobbelt Lot (hvoraf en Del er benyttet til Frugthave) samt en god Staldbygning Brønd, Cistern etc. er til Salgs billigt og paa gode Betingelser. Man henvende sig til

F. G. Hansen,

boende paa Stedet.

F. P. Johnson,

ATTORNEY AT LAW,

Adams Block.

DECORAH, IOWA.

Den norske Synodes Forlagshandel,

Decorah : : : Iowa,

handler med norske, engelske og tydske Bøger, Traktater og Smaastrifter, bibelske Billeder og Karter samt Skrivematerialier o. s. v.

Katalog kan erholdes portofrit tilsendt paa Forlangende. Enkelte Bøger sendes portofrit hvorsomhelst i de Forenede Stater og Canada, naar den i Katalogen nævnte Pris vedlægges Ordren, og Adressen tydelig opgives.— I Partier tilstaaes almindelig Rabat.

Se omstaaende Bogfortegnelse.

J. E. Lee, Decorah, Iowa.

ST. OLAF'S SCHOOL,

En lutherisk Høiskole for Gutter og Piger,

Northfield : : : : : Minnesota.

Nye Terminer begynder i April, September og November. Betalingen er \$30.00 for Skoleaaret (10 Maaneder) og for en Termin i Forhold. Koft billig.

Nærmere Underretning faaes ved Henvendelse til Bestyreren

Th. R. Mohn, Northfield, Minn.

P. E. Haugen,

Carver af

Decorah Marble Works.

Water St. - - DECORAH, IOWA.

Jeg tillader mig herved at gjøre Landsmænd i Winnesheit og Allamakee Countier i Iowa, samt i Fillmore, Houston, Freeborn, Goodhue og Olmstead Countier i Minnesota, og forresten i hele den nordre Del af Iowa og sydlige Minnesota, opmærksomme paa, at jeg nu er istand til at erpedere alle Ordres med kort Warsel. Jeg har sikret mig de bedste Arbeidere og kan udføre smukt og billigt Arbeide. Da jeg ogsaa har norske Stenhuggere, har Landsmænd den Fordel, at de kan faa sin Insription feilfri, hvilket er aldeles umuligt, hvor man blot har Arbeidere af andre Nationer.

Som reisende Agenter har jeg engageret Dhr. Harvey Miller og J. J. Ringstad.

P. E. Haugen.

Enhver, som ønsker Gravstene, og ikke træffer min Agent, kan derom tilskrive mig, samt angive, hvor kostbar Sten han ønsker, og jeg skal da sende ham Tegninger med vedføiet Pris, hvorefter han kan sende mig tilbage det Exemplar, han udvælger, tilligemed Ordre og Insription samt nærmeste Fragt-Office.

P. E. Haugen.